

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

**Ochrana utajovaných informací, porušení povinností při
jejich ochraně**

Lucie Vlašicová

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lucie Vlašicová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Ochrana utajovaných informací, porušení povinností při jejich ochraně

Název anglicky

Protection of classified information, breach of obligations in its protection

Cíle práce

Cílem teoretické části práce je osvětlit a seznámit veřejnost s problematikou ochrany utajovaných informací a definovat právní úpravu této materie. Z jednotlivých druhů ochrany utajovaných informací podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti bude cílem práce také vysvětlení užšího tématu personální a administrativní bezpečnosti s důrazem na výběr fyzických osob.

V analytické části je cílem popsat nejčastější porušení povinností při ochraně utajovaných informací a porovnat nejčastější důvody porušení ochrany utajovaných informací, přijatá opatření, aby k dalšímu porušování nedocházelo a jejich následky v administrativní a personální oblasti v jednotlivých letech.

Metodika

V teoretické části budou popsány a osvětleny oblasti personální a administrativní bezpečnosti a jednotlivých pojmů. Personální bezpečnost – jeden ze základních druhů ochrany utajovaných informací a podmínky, za kterých se fyzická osoba může s utajovanými informacemi seznamovat. Tato část práce bude zaměřena na sběr informací, pro objasnění problematiky při aplikaci poznatků v praktické části.

V analytické části práce bude při zpracování nejčastějších důvodů porušení ochrany utajovaných informací použita metoda komparační. Porovnávat se budou údaje z jednotlivých let mezi sebou v časovém období. Metoda statistická bude použita při hledání souvislosti mezi jednotlivými důvody porušení a doprovázet ji bude grafické znázornění.

Doporučený rozsah práce

30-40

Klíčová slova

bezpečnost informací, personální bezpečnost, ochrana utajovaných informací, porušení povinností při ochraně utajovaných informací, administrativní bezpečnost, informace, národní bezpečnostní úřad, národní bezpečnost

Doporučené zdroje informací

DVOŘÁK, Jan. Zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-016-8.

FÍK, Petr. Metodika správy utajovaných dokumentů. Praha: Institut pro správu dokumentů, 2020. ISBN 978-80-907792-0-4.

MUSIL, Rudolf. Ochrana utajovaných skutečností. Praha: Eurounion, 2001. ISBN 80-85858-93-2.

PAVELKA, Ivan. Základní instituty ochrany utajovaných informací v ČR, 2017

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů

Předběžný termín obhajoby

2022/23 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. JUDr. Eva Daniela Cvik, Ph.D. et Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 24. 10. 2022

Ing. JUDr. Eva Daniela Cvik, Ph.D. et Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 1. 12. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 12. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Ochrana utajovaných informací, porušení povinností při jejich ochraně" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2022

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. JUDr. Evě Daniele Cvik, Ph.D. et Ph.D., za její ochotu a vstřícnost při zpracování této práce. Velké děkuji za podporu patří i mému partnerovi a rodině.

Ochrana utajovaných informací, porušení povinností při jejich ochraně

Abstrakt

Práce se zabývá ochranou utajovaných informací se zaměřením na personální bezpečnost. V teoretické části práce byla popsána a vysvětlena problematika ochrany utajovaných informací a vymezeny pojmy, jako jsou informace, informace v právu, rozdíl mezi citlivou a utajovanou informací nebo stupně utajení, a uveden stručný náhled do administrativní bezpečnosti a bezpečnostního řízení. Důležitou oblastí je popis povinností při ochraně utajovaných informací a sankce za porušení těchto povinností.

V praktické části jsou zpracovány statistické přehledy z výročních zpráv Národního bezpečnostního úřadu z období 2015 až 2019, porovnány jednotlivé údaje o přijatých žádostech, vydaných a nevydaných osvědčeních a analyzovány důvody nesplnění podmínek držitelů osvědčení. Výsledkem práce je nejen souhrn častých porušení povinností z let 2015–2019, ale také prezentace formou grafů, která popisuje souvislosti mezi držiteli, kteří nesplnili podmínky, a žadateli, jimž nebylo osvědčení vydáno.

V závěru je uvedeno shrnutí problematiky utajovaných informací a analýzy z praktické části a také pohled autorky na stagnující trend počtu nevydaných a zrušených osvědčení, které podle ní potvrzují schopnost úřadu chránit utajované informace a zabezpečit řízení pro udělování přístupů fyzickým osobám k utajovaným informacím s minimem rizika.

Klíčová slova: bezpečnost informací, personální bezpečnost, ochrana utajovaných informací, porušení povinností při ochraně utajovaných informací, administrativní bezpečnost, informace, národní bezpečnostní úřad, národní bezpečnost

Protection of classified information, breach of obligations in its protection

Abstract

The work deals with the protection of classified information with a focus on personnel security. The theoretical part of the thesis describes and explains the protection of classified information and defines terms such as information, information in law, the difference between sensitive and classified information, the degree of classification and a brief overview of administrative security and security management. An important area is the description of obligations in the protection of classified information and sanctions for breaches of these obligations.

In the practical part, statistical overviews from the annual reports of the NSA from the period 2015 to 2019 are processed, individual data on received applications, issued and unissued certificates are compared with each other and the reasons for non-compliance with the conditions of certificate holders are analysed. The result of the work is a summary of frequent breaches of obligations from the years 2015-2019 and graphs that describe the relationship between holders who did not meet the conditions and applicants who were not issued a certificate.

Finally, there is a summary of classified information and analysis from the practical part, as well as the author's view of the stagnant trend in the number of unissued and revoked certificates, which according to the author confirm the Office's ability to protect classified information and provide procedures for granting access to classified information to individuals with minimal risk.

Keywords: information security, personnel security, protection of classified information, breach of obligations in the protection of classified information, administrative security, information, national security office, national security

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	16
3.1 Základní pojmy	16
3.1.1 Pojem informace obecně.....	16
3.1.2 Informace v právu.....	16
3.1.3 Právo na informace v ČR.....	17
3.1.4 Omezení práva na informace	17
3.1.5 Citlivá informace	18
3.1.6 Citlivé činnosti	18
3.1.7 Tajemství a jeho znaky	19
3.1.8 Utajovaná skutečnost	20
3.1.9 Definice utajované informace	21
3.1.10 Označení utajované informace v souladu se zákonem	21
3.1.11 Vyřazení nebo zneužití utajované informace – poškození zájmů ČR	22
3.1.12 Stupně utajení	23
3.1.13 Druhy zajištění ochrany utajovaných informací	23
3.1.14 Seznam utajovaných informací.....	24
3.2 Současná právní úprava utajovaných informací	24
3.3 Personální bezpečnost	27
3.3.1 Personální bezpečnost obecně	27
3.3.2 Odpovědná osoba.....	27
3.3.3 Bezpečnostní ředitel.....	27
3.3.4 Podmínky pro přístup k utajovaným informacím	29
3.3.5 Potvrzení přístupu k utajovaným informacím	29
3.3.6 Oznámení splnění podmínek	29
3.3.7 Osvědčení fyzické osoby	29
3.3.7.1 Náležitosti obsažené v osvědčení fyzické osoby.....	30
3.3.7.2 Žádost o vydání osvědčení	30
3.3.7.3 Způsoby podání žádosti	30
3.3.7.4 Vznik platnosti osvědčení fyzické osoby	31
3.3.7.5 Zánik osvědčení fyzické osoby	31
3.3.8 Personální projekt	32

3.4	Administrativní bezpečnost.....	32
3.4.1	Administrativní pomůcky	32
3.4.2	Náležitosti utajovaných dokumentů.....	33
3.4.3	Manipulace s utajovanými dokumenty	33
3.4.3.1	Příprava utajovaného dokumentu k přepravě	33
3.4.3.2	Přeprava utajovaného dokumentu	34
3.4.3.3	Příjem utajovaného dokumentu	34
3.4.3.4	Přenášení utajovaného dokumentu	35
3.4.3.5	Ukládání utajovaného dokumentu	35
3.4.3.6	Zapůjčování utajovaného dokumentu.....	35
3.4.3.7	Ničení a vyřazení utajovaného dokumentu	35
3.4.3.8	Opis, kopie, překlad a výpis utajované informace.....	35
3.5	Bezpečnostní řízení	36
3.5.1	Zahájení řízení	36
3.5.2	Přerušování a konec řízení	37
3.6	Povinnosti při ochraně utajovaných informací.....	37
3.6.1	Obecné povinnosti	37
3.6.2	Povinnosti fyzické osoby	38
3.6.3	Povinnosti odpovědné osoby	39
3.6.4	Povinnosti podnikatele, který je držitelem osvědčení podnikatele.....	40
3.6.5	Povinnosti podnikatele, který učinil prohlášení podnikatele	40
3.6.6	Povinnosti právnické osoby a podnikající fyzické osoby, které mají přístup k utajované informaci, a orgánů státu	41
3.6.7	Povinnosti při ochraně průmyslového vlastnictví.....	43
3.7	Sankce za porušení povinností fyzických osob při ochraně utajovaných informací	45
3.7.1	Správní delikty	45
3.7.2	Trestné činy.....	46
4	Praktická část	47
4.1	Přehled roku 2015	47
4.1.1	Prověřování splňování podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby	48
4.1.2	Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby	49
4.2	Přehled roku 2016	49
4.2.1	Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby	50
4.2.2	Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby	50
4.3	Přehled roku 2017	51
4.3.1	Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby	52
4.3.2	Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby	52

4.4	Přehled roku 2018	54
4.4.1	Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby	54
4.4.2	Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby	55
4.5	Přehled roku 2019	56
4.5.1	Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby	57
4.5.2	Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby	57
5	Výsledky práce, diskuse a navržená opatření	59
5.1	Přijaté žádosti o osvědčení a vydané osvědčení fyzické osoby 2015–2019 a grafické znázornění	59
5.2	Prověřování splnění podmínek držitelů osvědčení fyzické osoby 2015–2019 a grafické znázornění	60
5.3	Nevydaná osvědčení a zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby 2015–2019 a grafické znázornění	62
5.4	Diskuse a návrhy řešení	64
6	Závěr	66
7	Seznam použitých zdrojů	69
7.1	Přehled literatury a použitých zdrojů	69
7.2	Webové stránky a příspěvky na webových stránkách.....	69
7.3	Zákonná úprava.....	71
7.4	Vládní nařízení	71
7.5	Vyhlášky	71
8	Přílohy	72
8.1	Seznam tabulek	72
8.2	Seznam grafů.....	72
8.3	Seznam použitých zkratk.....	72

1 Úvod

S pohledem na minulost problematiky v oblasti informací lze vydedukovat, že se jejich přenos rozvíjel společně s modernizací přepravních prostředků, kdy se díky nim cesty a doba doručení informace zkracovaly. Jeden z prvních organizovaných přenosů pošty a informací byl zaznamenán již v 15. století, kdy slavný rod Thurn-Taxisů zavedl pravidelnou informační spojku mezi Vídní a Bruselem. Záznamy o přenášení informací však máme už od pradávna, ačkoli přenos mohl trvat i několik generací, než se informace dostaly ke svému příjemci. V minulosti záviselo na rychlosti přenosu informací mnoho faktorů, jako jsou fyzická zdatnost jedince, který informace přepravoval, stav přepravních zvířat nebo náročnost přepravní cesty. S příchodem moderních přepravních a komunikačních prostředků se cesty mezi odesílateli a příjemci informací značně zkrátily. Revolucí v přenosu informací byl především vynález telegrafu a radiokomunikačních aparátů, které zkrátily přenos informací z několika dnů na minuty, až vteřiny, což byla rychlost, která byla do této doby naprosto nepředstavitelná.

Možnosti šíření informací bez prodlevy přineslo i spoustu zvláštních výhod, jako je například určitá moc skupiny osob, jež měla k takovým informacím přístup. Bylo možné s informacemi manipulovat tak, aby jedinci mohli požadovat jistou moc, zvláštní post nebo majetek. Vzhledem k omezenému přístupu informací pro širokou veřejnost si takové výhody mohl dovolit jen omezený okruh osob. Změnou významu informací vznikla také potřeba některé informace zatajit a zúžit počet osob, jež k nim měly přístup.

Práce s tajnými informacemi, které nesou vysokou hodnotu, vedla ke vzniku komplexního procesu utajování informací. Tento proces se týká dostupnosti informací a závisel především na vůli jedince nesoucího utajovanou informaci. Hlavním zájmem státu, organizace či skupiny lidí s tajnými informacemi bylo udržet utajované skutečnosti v ověřeném a omezeném okruhu osob, aby se předešlo případnému nebezpečí, například ohrožení osob, jejich cílů či zájmů, nebo dokonce ohrožení bezpečnosti státu. Utajované informace jsou považovány za velmi citlivé a důvěrné a mohou způsobit újmu v případě, že se dostanou do rukou nepovolané osoby, která by mohla dané informace využít proti zájmu utajení.

Problematiku ochrany utajovaných informací si autorka vybrala jako téma bakalářské práce především z toho důvodu, že informace jsou stěžejním prostředkem k porozumění chodu ekonomiky, státu, bezpečnosti i politiky. Díky přístupu k utajovaným informacím lze disponovat jistou „výhodou“. Šíření obecného povědomí o celé oblasti utajovaných

informací mezi veřejností umožní lidem lépe porozumět danému tématu a vyvrátit různé mýty. Je na každém čtenáři, zda si z takových informací odnese „svou vlastní výhodu“ a ucelený obraz o zajímavém, v současnosti často diskutovaném tématu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Ochrana utajovaných informací je velmi obsáhlou problematikou, která je ale běžným osobám často neznámá. Cílem teoretické části práce je osvětlit a seznámit veřejnost nejen s obecnou problematikou ochrany utajovaných informací, ale také definovat právní úpravu této materie podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti a přiblížit podoblasti jako je historie této právní úpravy, personální bezpečnost a administrativní záležitosti. Úkolem práce je definovat důležité pojmy související s tímto tématem a konkrétně vymežit a přiblížit oblast bezpečnostního řízení, která zajišťuje vstup osob do uzavřeného kruhu systému s přístupem k utajovaným informacím a opravňuje takovým osobám s informacemi nakládat.

Práce je nadále zaměřena na povinnosti při ochraně utajovaných informací a proces ověřování osob, které mají přístup k utajovaným informacím, schvalování osvědčení a kontrola jedinců, kteří prochází bezpečnostním řízením. Cílem je přiblížit veřejnosti proces, kterým si prochází žadatelé osvědčení pro vytvoření základního povědomí o přístupu k utajovaným informacím. Objasněním bodů, týkajících se žádosti o osvědčení fyzické osoby by mělo snížit počet žadatelů s rizikem, kteří by kvůli vlastní situaci nesplňovaly podmínky pro vydání osvědčení. Základní poznatky z teoretické části pomohou čtenáři pochopit problematiku utajovaných informací tak, aby mohla být následně aplikována v praktické části práce.

V analytické části je hlavním úkolem prošetřit, jaké jsou důvody nedodržení povinností a kolikrát nebyly dodrženy vůči celkovému počtu prověřených osob. Z trendu bude zřejmé, zda je Úřad s prověřováním osob, majících přístup k utajovaným informacím, efektivní. Na základě zjištěných poznatků budou následně navržena opatření k nápravě věci.

2.2 Metodika

V praktické části byla použita metoda analytická. Rozebrány byly důvody porušení ochrany utajovaných informací v personální oblasti v jednotlivých letech. K nalezení souvislosti mezi efektivitou úřadu při ochraně utajovaných informací v personální oblasti a nevydaných a zrušených osvědčení vůči celkovému počtu žadatelů, byla použita syntéza těchto poznatků.

Porovnány byly údaje ze statistických přehledů NBÚ v jednotlivých letech mezi sebou a v časovém období 2015–2019. Metoda statistická bude použita při hledání souvislosti mezi jednotlivými důvody porušení s počtem zrušených osvědčení a doprovázet ji bude grafické znázornění.

3 Teoretická východiska

3.1 Základní pojmy

3.1.1 Pojem informace obecně

V obecném slova smyslu je *informace* chápána jako sdělení či údaj, který snižuje nebo odstraňuje neurčitost o procesech v konkrétním prostředí a stává se cenným údajem pro příjemce informace. Informace má za úkol usnadnit volbu mezi alternativami při rozhodování.¹

Samotné slovo informace pochází z latinského slovesa „informace“ což znamená informovat, sdělit, ztvárnit. Tento termín se používal od středověku, ačkoliv přenášet sdělení v rámci komunikace mezi lidmi má pradávno kořeny. Ve středověké filozofii používali tento výraz ve smyslu „dát formu myšlence“.²

V běžné konverzaci můžeme dnes informaci chápat jako vědění, sdělení nebo i konkrétní místo, kde je možné informaci získat, přičemž takový údaj přináší jistou výhodu nebo užitek. Pojem informace je užíván v mnoha odvětvích, ve kterých má svůj individuální význam. Vzhledem k tématu této práce budou definice podrobněji zaměřeny na právní úpravu daného pojmu a významově bude chápán z pohledu ochrany utajovaných informací, což bude vysvětleno na podrobných příkladech.

3.1.2 Informace v právu

V oblasti práva je pojem informace zakotven v zákoně č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, kde je konkrétně uvedeno: „*Informací se pro účely tohoto zákona rozumí jakýkoli obsah nebo jeho část v jakékoli podobě, zaznamenaný na jakémkoli nosiči, zejména obsah písemného záznamu na listině, záznamu uloženého v elektronické podobě nebo záznamu zvukového, obrazového nebo audiovizuálního.*“³

¹ KATUŠČÁK, Dušan, Marta MATTHAEIDESOVÁ a Marta NOVÁKOVÁ, PASTIER, Jozef, Ladislav ĎURIČ a Viliam S. HOTÁR, ed. *Informačná výchova*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1998. Terminologický a výkladový slovník. ISBN 80-08-02818-1.

² SOUČEK, Martin. UK UISK modul č. 3 – Informační věda, v rámci projektu Studium informační vědy a komunikačního managementu v evropském kontextu. *Informacniveda.cz* [online]. [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <http://www.informacniveda.cz/article.do?articleId=1130>

³ (UZ – Informace – Informatika – eGovernment, č. 1152, str. 5–6)

3.1.3 Právo na informace v ČR

Jak je známo, tak toto právo nebylo vždy samozřejmostí, jako je tomu dnes. Dříve byly informace považovány za prostředek moci a znak vyšší společenské třídy, a proto na ně neměl právo každý. Právo na informace bylo často spojováno s množstvím majetku a významných kontaktů. V dnešní moderní době je v ČR právo na informace součástí základních lidských práv a je také jedním z prvních politických práv obsažených v Listině základních práv a svobod (dále Listina), a to v čl. 17 odst. 1. Právo na informace úzce souvisí se svobodou projevu, která je také zaručena v Listině. Toto právo, které díky jeho široké realizaci nabízí občanům státu lepší orientaci v politice, umožňuje také účastnit se na politickém dění. Právo na informace opravňuje občany shromažďovat, přijímat a předávat informace bez ohledu na státní hranice, bez cenzury orgánů veřejné moci a s povinností těchto orgánů informace transparentně poskytovat.

Možnost získání informací také stanovuje zákon o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb., který určuje Ministerstvu vnitra povinnost poskytnout fyzické osobě (dále FO) i právnické osobě (dále PO) informace, které se vztahují k jeho činnosti, a to po předložení žádosti. Svoboda přístupu k informacím se týká všech informací dostupných v jakékoliv podobě, vyjma dotazů na názory, rozhodnutí o budoucích krocích či na tvorbu nových sdělení.⁴

3.1.4 Omezení práva na informace

Omezení práva ústavou uvádí čl. 17 odst. 4 Listiny, kde je vyjádřeno omezení práva na svobodné získávání informací a jejich vyhledávání lze za podmínek, jde-li o opatření nutná pro fungování demokratické společnosti, jako jsou:

- ochrana práv a svobod druhých,
- bezpečnost státu,
- veřejná bezpečnost,
- ochrana veřejného zdraví,
- ochrana mravnosti.

⁴ ZELENKA, Pavel. *Vybrané kapitoly z ústavního práva*. 3., dopl. vyd. Praha: Armex, 2006. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-30-6.

Jakékoliv omezení práva na informace musí tedy splňovat formální a materiální podmínky, přičemž formální podmínkou je konkrétní ustanovení zákona, materiální podmínkou je nezbytnost příslušného omezení v demokratické společnosti pro některý z taxativně, leč co do obsahu značně všeobecně vyjmenovaných účelů. Obě podmínky musí být splněny kumulativně.⁵

3.1.5 Citlivá informace

Citlivá informace představuje údaj, který je neveřejný a vyžaduje určitou ochranu. Neoprávněné použití, manipulace nebo sdílení by mohlo způsobit škodu osobě (FO, PO) nebo instituci (stát), jíž se údaj týká. Mezi citlivé údaje můžeme řadit osobní údaje (jako jsou údaje na občanském průkazu, zdravotní stav a adresa), ekonomické údaje (informace podniku, obchodní, průmyslové, služební, bankovní a další údaje) nebo státní údaje, jež zajišťují bezpečnost státu (utajované informace, státní tajemství). Pro odlišení citlivé informace od utajované je důležité poukázat na znaky utajovaných informací, které jsou vymezeny zákonem, kdy hlavním rozdílem je újma způsobená subjektu. Dalším pak může být právní úprava, která existuje pouze u informace utajované. Co oba druhy informací spojuje, je nutnost utajení.⁶

3.1.6 Citlivé činnosti

Citlivé činnosti jsou takové činnosti, které jsou jako citlivé stanoveny zákonem nebo zvláštními právními předpisy a jejichž zneužití by mohlo způsobit újmu či ohrozit zájmy ČR. Citlivou činnost může provozovat bezpečnostně způsobilá FO neboli taková osoba, která je držitelem platného dokladu o bezpečnostní způsobilosti FO. Doklad o bezpečnostní způsobilosti je platný pět let ode dne vydání a je veřejnou listinou.

Citlivé činnosti jsou stanoveny v následujících předpisech:

⁵ KORBEL, František. *Právo na informace: zákon o svobodném přístupu k informacím: zákon o právu na informace o životním prostředí: komentář*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-465-x.

⁶ DOBDA, Luboš a KMENTOVÁ, Marie, ed. *Ochrana dat v informačních systémech*. 1. vyd. Praha: Grada Publ., 1998. 286 s. ISBN 80-7169-479-7.

- zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb.
- (trestní zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 263/2016 Sb. (atomový zákon);
- zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a ostatní báňské správě;
- zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění zákona č. 368/2016 Sb.;
- zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.⁷

3.1.7 Tajemství a jeho znaky

Jak je již zmíněno v úvodu, informace je prostředkem k jisté výhodě či moci, ale může také způsobit újmu, pokud ji získá nevhodná osoba. Taková újma může být duševní nebo materiální a týká se zpravidla osoby nebo instituce, která má zájem o udržení dané informace v omezeném okruhu informovaných. Takové znalosti se říká *tajemství*. V obecném slova smyslu je utajovaná informace jakákoliv informace, která při zneužití může způsobit zmíněnou újmu. Osoba či subjekt, který má ve svém zájmu zachovat určitou informaci, může požadovat držení tajemství do odvolání nebo trvale. Taková osoba musí zajistit, aby se informace nedostala do rukou nepovolaných osob, a musí učinit jistá opatření. Mezi jedno z nich patří ověření osob stanovené zákonem a nasazení sankcí v případě vyzrazení tajemství. Tajemství nebo utajované skutečnosti by neměly být zpravidla běžně přístupné veřejnosti, a to kvůli snížení rizika vyzrazení. V případě vyzrazení tajné informace tato přestává být tajemstvím. Z hlediska práva (podle zákona) ale vyzrazením tajemství jeho právní charakter nezaniká.

Základními znaky tajemství jsou:

- utajování, které vyznačuje určitý způsob, jak nakládat s danou skutečností;
- možnost vzniku újmy subjektu, v jehož zájmu je skutečnost utajit v případě, že je tajemství vyzrazeno;
- stanovení sankcí za takové vyzrazení nebo pokus o něj.⁸

⁷ DVOŘÁK, Jan. *Zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-016-8.

⁸ MUSIL, Rudolf. *Ochrana utajovaných skutečností*. Praha: Eurounion, 2001. ISBN 80-85858-93-2.

3.1.8 Utajovaná skutečnost

Pojem *utajovaná skutečnost* je definován zákonem č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Platná právní úprava charakterizuje utajované skutečnosti třemi charakteristickými znaky, které jsou totožné se znaky tajemství (utajení, újma, ochrana – sankce). Subjekt, který má zájem utajit jistou skutečnost, je také tím, kdo může utrpět újmu v případě neoprávněného předání nepovolaným osobám. Aby nedošlo ke vzniku újmy, jsou utajované skutečnosti chráněny právním řádem, ve němž jsou stanoveny i příslušné sankce za nedodržení utajení. V platném právním řádu ČR je ochrana utajovaných skutečností zakotvena v několika následujících odvětvích a zákonech ve formě právních norem.

Mezi zákonem uznané utajované skutečnosti patří:

- obchodní tajemství podle zákona č. 513/1991 Sb. (obchodní zákoník) ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObZ) a § 16 zákona č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže;
- výrobní tajemství podle § 16 zákona č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže;
- poštovní tajemství uvedené v § 16 zákona č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů;
- citlivé údaje zmíněné v § 4 písm. b) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, dále jen ZOU;
- důvěrné informace podle § 81 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, nebo § 194 odst. 5 ObZ;
- listovní tajemství v článku 13 usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, tajemství jiných písemností, záznamů a zpráv v § 27 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody;
- tajemství dopravovaných zpráv § 239 a 240 zákona č. 140/1961 Sb. (trestní zákon) ve znění pozdějších předpisů, dále jen „TZ“;
- bankovní tajemství v § 38 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (viz také např. § 8 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, nebo § 15 odst. 3 zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření), utajované skutečnosti v ZOUS;
- zvláštní skutečnosti v § 2 písm. d) a § 27 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), dále jen „KZ“.

ZOUS uvádí utajované skutečnosti v ustanovení § 3 jako skutečnosti, které jsou zaznamenány v seznamu utajovaných skutečností a podléhají specifickému zacházení, jehož úkolem je zabránit nepovolaným osobám seznámení se s danou skutečností, takovým postupem je utajení.

Ve zmíněném zákoně je uvedeno, že tyto specifické skutečnosti mohou způsobit újmu ČR nebo institucím, které se stát zavázal chránit.

Při neoprávněném nakládání s utajovanou skutečností je dalším charakteristickým, ale samostatným znakem sankce, která je stanovena v TZ, a to v ustanoveních § 105, 106, 107, 167 a 168. Sankce je stanovena dle závažnosti porušení povinností a za ohrožení utajovaných znalostí a subjektů, jejichž zájmem je utajované skutečnosti tajit.⁹

3.1.9 Definice utajované informace

Za *utajovanou informaci* se podle litery zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti (dále jen ZOU), považuje taková informace, která je zaznamenána v souladu s tímto zákonem v jakémkoliv podobě na jakémkoliv nosiči a může jejím zneužitím dojít k znevýhodnění či dokonce k újmě ČR. Pro odlišení běžných informací od utajovaných byl Národním bezpečnostním úřadem zpracován seznam utajovaných informací, a to ve formě nařízení vlády.¹⁰

3.1.10 Označení utajované informace v souladu se zákonem

Zákonné označení utajované informace se skládá z materiálních a formálních znaků. Materiálním znakem je způsobilost utajované informace při jejím zneužití přivodit nevýhodu zájmu, popřípadě dokonce újmu ČR. Formálním znakem utajované informace je schopnost ji podřadit pod konkrétní bod jedné z příloh v seznamu utajovaných informací, následně ji zaznamenat a označit na konkrétním nosiči v souladu se ZOU. Při vzniku informace podle § 21 zákona, která naplňuje materiální a formální znak je povinně doplněna jejím původcem o:

- název původce;

⁹ MUSIL, Rudolf. *Ochrana utajovaných skutečností*. Praha: Eurounion, 2001. ISBN 80-85858-93-2.

¹⁰ PAVELKA, Ivan. Základní instituty ochrany utajovaných informací v ČR. *Google.com* [online]. 2017 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwis5uWm96zuAhWHw4sKHQIGCEcQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fpavelka-pdf.aspx&usq=AOvVaw3vkF7XmO2y9N3T9zoULAuD>

- stupeň utajení: „Přísně tajné“, „Tajné“, „Důvěrné“ a „Vyhrazené“;
- evidenční označení;
- datum vzniku utajované informace.

V případě, že utajovanou informaci poskytuje cizí moc (cizí mocí se rozumí nejen cizí stát nebo jeho orgán, ale i nadnárodní, mezinárodní organizace nebo její orgán, a to podle § 2 písm. g) ZOUI) ČR, může obsahovat kromě stupně utajení navíc zkratku, která vyplývá z mezinárodní smlouvy nebo předpisu EU, jako jsou například zkratky „EU“, „EURA“ nebo „NATO“.

Z popisu je zřejmé, že při absenci kteréhokoli ze znaků (materiálních i formálních), jež jsou ze zákona povinné, se informace nepovažuje za utajovanou. Zákon také stanovuje, že pokud utajovaná informace nemá nosiče, není utajovanou informací. V situaci, kdy by informace nebyla označena svým původcem náležitým způsobem, bylo by to považováno za právní delikt podle současné právní úpravy. Při nesprávném označení utajované informace se nemění charakter jejího utajení.¹¹

3.1.11 Vyzrazení nebo zneužití utajované informace – poškození zájmů ČR

Podle § 2 písm. b) ZOUI jsou v zájmu ČR tyto oblasti:

- zachování její ústavnosti, svrchovanosti a územní celistvosti,
- zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti,
- mezinárodní závazky a obrana,
- ochrana ekonomiky,
- ochrana života nebo zdraví fyzických osob.

ZOUI v § 3 stanovuje, že ohrožení nebo poškození výše uvedených zájmů ČR je chápáno jako újma těchto zájmů, která vzniká zneužitím utajované informace nebo vyzrazením neoprávněným osobám. Následky jsou různé, a to podle závažnosti poškození zájmů státu. Lze ho vymezit takto:

¹¹ PAVELKA, Ivan. Základní instituty ochrany utajovaných informací v ČR. *Google.com* [online]. 2017 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwis5uWm96zuAhWHw4sKHQIGCEcQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fpavelka-pdf.aspx&usg=AOvVaw3vkF7XmO2y9N3T9zoULAuD>

- mimořádně vážná újma,
- vážná újma,
- prostá újma,
- nevýhodné zájmy České republiky.¹²

3.1.12 Stupně utajení

Zákon o ochraně utajovaných informací klasifikuje utajované informace do kategorií podle závažnosti poškození nebo ohrožení zájmu ČR. Jednou z kategorií je *stupeň utajení*, které se dělí na:

- **Přísně tajné** – zneužití či vyzrazení informace nepovolané osobě může způsobit mimořádně vážnou újmu zájmů ČR.
- **Tajné** – zneužití či vyzrazení informace nepovolané osobě může způsobit vážnou újmu zájmů ČR.
- **Důvěrné** – zneužití či vyzrazení informace nepovolané osobě může způsobit prostou újmu zájmů ČR.
- **Vyhrazené** – zneužití či vyzrazení informace nepovolané osobě může být nevýhodné pro zájmy ČR.¹³

3.1.13 Druhy zajištění ochrany utajovaných informací

Utajované informace jsou chráněny komplexním systémem. Druhy zajištění ochrany utajovaných informací jsou k nalezení v § 5 ZOUÍ a jedná se konkrétně o tyto:

- **Personální bezpečnost** – zajišťuje výběr fyzických osob, které mají přístup k utajovaným informacím, ověřování podmínek pro jejich přístup k utajovaným informacím, jejich výchovu a ochranu.
- **Administrativní bezpečnost** – je tvořena systémem opatření při tvorbě, příjmu, evidenci, zpracování, odesílání, přepravě, přenášení, ukládání, skartačním řízení, archivaci, případně jiném nakládání s utajovanými informacemi.
- **Průmyslová bezpečnost** – se skládá ze systému opatření ke zjišťování a ověřování podmínek pro přístup podnikatele k utajovaným informacím a zajištění nakládání s utajovanou informací u podnikatele v souladu s tímto zákonem.

¹² DVORÁK, Jan. *Zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-016-8.

¹³ Tamtéž.

- **Fyzická bezpečnost** – je tvořena systémem opatření, který zabraňuje nebo ztěžuje neoprávněné osobě přístup k utajovaným informacím, popřípadě zaznamená přístup nebo pokus o něj.
- **Kryptografická ochrana** – tento systém je opatřením, které chrání utajované informace pomocí kryptografických metod a kryptografických materiálů při zpracování, přenosu nebo ukládání utajovaných informací.
- **Bezpečnost informačních a komunikačních systémů** – je systém opatření, jehož cílem je zajistit důvěrnost, integritu a dostupnost utajovaných informací, s nimiž nakládá, a odpovědnost správy a uživatele za jejich činnost v informačním nebo komunikačním systému.¹⁴

3.1.14 Seznam utajovaných informací

Nařízení vlády č. 522/2005 Sb., ve kterém je v přesném znění seznam utajovaných informací, stanovuje v jednotlivých přílohách jejich seznam v oblastech působnosti ministerstev, České národní banky, kancléře, NBÚ, státní správy a dalších. Seznam je zpracován NBÚ a obsahuje 20 příloh, které vymezují seznam utajovaných informací ve výše zmíněných oblastech, které jsou následně do detailu popsány. V seznamu je také stanoven stupeň a rozsah utajení informací, jež určuje jejich původce.¹⁵

3.2 Současná právní úprava utajovaných informací

ZOUS oproti předešlým úpravám zasahoval daleko intenzivněji do základních lidských práv a svobod a již od samého počátku platnosti tohoto zákona bylo odbornou veřejností na nesoulad některých ustanovení s ústavními zákony ČR, ale i s mezinárodními smlouvami (k jejichž plnění se ČR zavázala) poukazováno. Hlavními důvody pro změny a následné přijetí nového zákona řešícího ochranu utajovaných skutečností byly především ústavní stížnosti k Ústavnímu soudu, podávané stěžovateli, kteří se cítili dotčeni ve svých právech. Na základě zkušeností s aplikací dosavadního ZOUS bylo poukazováno na absenci některých základních institutů, které by zajišťovaly právní jistotu zúčastněných subjektů. Dále bylo poukazováno na nedostatky procesní úpravy, na něž opakovaně

¹⁴ DVORÁK, Jan. *Zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-016-8.

¹⁵ Nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/pravni-predpisy/provade-ci-pravni-predpisy/1080-narizeni-vlady-c-5222005/>

upozorňoval Ústavní soud. Právě jeho nálezy přispěly k novelizaci tohoto zákona.

Smyslem nové právní úpravy byl také soulad s mezinárodními právními předpisy, zejména EU a NATO, a to s:

- bezpečnostními standardy NATO (bezpečnostní směrnice C-M (2002)49 – Bezpečnost v rámci NATO z dubna 2002);
- rozhodnutím Rady Evropské unie 2001/264/EC, jímž se přijímají bezpečnostní směrnice Rady, rozhodnutím Komise Evropských společenství 2001/844/EC, kterým se přijímají bezpečnostní směrnice Komise a rovněž s nařízením Rady č. 1958/3, jímž se provádí článek 24 Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii.

Dle důvodové zprávy k návrhu ZOU1 vykazovala právní úprava ZOUS zejména tyto nedostatky a aplikační potíže:

- a) NBÚ jako správní úřad provádějící bezpečnostní prověrku nemá výslovná zákonná oprávnění k přístupu k údajům vedeným v informačních systémech veřejné správy podle zákona o informačních systémech veřejné správy a při dodržení zákonných podmínek k vyžádání informací u bank o peněžních účtech a u Střediska cenných papírů o účtech s cennými papíry, které jsou předmětem bankovního nebo jemu na roveň postaveného tajemství, a k ověření správnosti údajů uváděných žadatelem při provádění bezpečnostních proverek osob a organizací.
- b) Úprava určování fyzických osob není v některých případech (hejtman, ředitel NBÚ, ředitel Bezpečnostní informační služby, vedoucí jiných ústředních správních úřadů, primátoři statutárních měst a starostové obcí) zcela jednoznačná a vyvolává tak pochybnosti o tom, kdo má tyto osoby určovat; u některých z uvedených funkcí rovněž není zřejmé, kdo pro ně má stanovovat stupeň bezpečnostní provereky.
- c) Zvláštní způsob určení osoby ke styku s utajovanými skutečnostmi (§ 40), který je možno ve výjimečných případech použít, se stal vzhledem k délce bezpečnostní provereky běžným nástrojem k umožnění styku s utajovanými skutečnostmi a ztratil tak na významu výjimečného opatření.
- d) Není dostatečně podrobně upravena oblast průmyslové bezpečnosti, opět především v oblasti procesní.

- e) Právní úprava neumožňuje realizovat výměnu utajovaných skutečností v rámci mezinárodní výměny utajovaných skutečností se státy, ve kterých neexistuje příslušný bezpečnostní úřad a není vydáváno bezpečnostní oprávnění.
- f) Není dostatečně upravena problematika uznávání zahraničních prověrek fyzických osob.
- g) Není upraven postup při certifikaci technických prostředků.
- h) Doposud nebyla řešena působnost NBÚ při plnění úkolů plynoucích z mezinárodních závazků (např. úkoly Národního distribučního střediska, Národního střediska komunikační bezpečnosti apod.).
- i) Není upraven způsob pověřování orgánů státu a organizací v oblasti objektové (fyzické) bezpečnosti, informačních systémů a kryptografické ochrany.
- j) Nedostatečně jsou propracována zákonná ustanovení pro provádění kryptografické ochrany utajovaných skutečností a zajišťování bezpečnosti informačních systémů.
- k) Není dostatečně propracována oblast bezpečnostní způsobilosti.
- l) Kolegium na úseku ochrany utajovaných skutečností jako orgán, u kterého se podává opravný prostředek proti rozhodnutí ředitele NBÚ, nespĺňuje podmínku nezávislosti zaručovanou každému podle čl. 36 odst. 1 Listiny či orgánu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
- m) Vznikla dvoukolejnost právní úpravy „opravných prostředků“, kdy od 1. ledna 2003 o téže věci mohou rozhodovat souběžně dva orgány (soud a kolegium).
- n) Současná úprava osobnostní způsobilosti a bezpečnostní spolehlivosti se v praxi ukázala jako nevyhovující.
- o) V dosavadní právní úpravě nejsou stanoveny jakékoliv lhůty (např. lhůta pro rozhodnutí, lhůta pro vyřízení žádosti a podobně). Odkaz na důvod zpracování předkladatelem právní úpravy MV ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, důvodová zpráva k návrhu ZOUI.

Novou právní úpravou ochrany utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti zákonem č. 412/2005 Sb. došlo k odstranění výše uvedených nedostatků. Zákon také precizoval postavení NBÚ, taxativně vymezil jeho povinnosti jako orgánu veřejné správy, jasně vymezil práva a povinnosti účastníků bezpečnostního řízení a stanovil povinnosti orgánům státu, fyzickým a právnickým osobám při ochraně utajovaných informací.

Dále svěřil NBU výkon státního dozoru nad dodržováním povinností při ochraně utajovaných skutečností, a to včetně stanovení opatření k odstranění následků způsobených nedodržováním uložených povinností. Zákon také definoval skutkové podstaty přestupků a upravil sankce za neplnění povinností v něm stanovených.

3.3 Personální bezpečnost

3.3.1 Personální bezpečnost obecně

Jedním ze základních druhů zajištění ochrany utajovaných informací je personální bezpečnost. Tento druh bezpečnosti je zaměřen na ověřování i proškolení osob, které mají přístup k utajovaným informacím. Systém personální bezpečnosti zajišťuje také ověřování podmínek, jež musí FO splnit, jejich rozsah podle stupně utajení informace a také stanovuje odpovědnou osobu, která zodpovídá za výchovu a proškolení osob s přístupem k utajované informaci.¹⁶

3.3.2 Odpovědná osoba

Odpovědnou osobou je v oblasti ochrany utajovaných informací subjekt nesoucí odpovědnost za plnění stanovených povinností, které vyplývají přímo ze zákona. Jednou z povinností je jedenkrát za rok zajistit školení z právních předpisů v oblasti ochrany utajovaných informací osobám, jež mají přístup k utajovaným informacím. Takovým subjektem je podle § 2 písm. e) ZOUS například ministr, jmenovaný vedoucí ústředního správního úřadu, ředitelé Bezpečnostní informační služby a Vojenského zpravodajství nebo guvernér ČNB.¹⁷

3.3.3 Bezpečnostní ředitel

Podle § 71 odst. 1 ZOUS státní orgán nebo podnikatel, u kterých utajovaná informace vzniká či kterému je poskytnuta, a dále PO nebo FO, které mají přístup k utajované informaci, jsou povinni zřídit a obsadit funkci bezpečnostního ředitele. Funkci bezpečnostního ředitele může vykonávat i odpovědná osoba sama; jinak je bezpečnostní ředitel přímo podřízen

¹⁶ Obecně k personální bezpečnosti. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1043-obecne-k-personalni-bezpecnosti/>

¹⁷ Obecně k personální bezpečnosti. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1043-obecne-k-personalni-bezpecnosti/>

odpovědné osobě. Funkci bezpečnostního ředitele může vykonávat osoba, která splnila podmínky pro přístup k utajovaným informacím ve stupni utajení, k němuž bude mít v rámci svého výkonu funkce přístup. V tomto paragrafu je dále rozepsáno, které osoby musí být zřízeny na funkci bezpečnostního ředitele a podmínky pro obsazení této funkce.

Na bezpečnostního ředitele, jenž je odpovědnou osobou, spadá několik povinností:

- Dohlíží a zajišťuje dodržení všech druhů ochran utajovaných informací, které jsou v souladu se zákonem o utajovaných informacích, vyhláškou a s jinými právními normami.
- Stará se o řádný výkon spisové služby orgánů státu či podnikatele.
- Aktualizuje a schvaluje dokument *Přehled míst nebo funkcí u orgánů státu/podnikatele, na kterých je nezbytné mít přístup k utajované informaci* podle § 71 odst. 3 ZOUS.
- Určuje osoby pro evidenci utajovaných dokumentů, přebírání zásilek s utajovanými dokumenty a další pověřené osoby, jako jsou zástupci a jiné osoby.
- V případě porušení zásad je bezpečnostní ředitel zodpovědný za přijetí opatření nutných k odstranění negativních následků porušení těchto zásad.
- Kontroluje ochranu utajovaných informací v oblasti administrativní bezpečnosti.
- Zajišťuje pravidelné odborné školení fyzických osob státního orgánu nebo orgánů podnikatele, které mají přístup k utajovaným informacím.
- Eviduje jednotlivé případy nezákonného nakládání s utajovanými informacemi a nahlašuje porušení povinností ochrany utajovaných informací.
- Uděluje souhlas k zápůjčce utajovaného dokumentu se stupněm utajení „Důvěrné“ a písemně stanovuje souhlas k půjčení dokumentů typu „Tajné“ nebo „Přísně tajné“, ke kterým také uděluje souhlas k vyhotovení opisu, výpisu, kopie nebo překladu.
- Musí dbát na uzavírání evidence utajovaných dokumentů v jednacím protokolu stvrzením, konkrétně vlastnoručním podpisem podle § 7 odst. 4 a § 12 odst. 8 vyhlášky 529/2005 Sb.¹⁸

¹⁸ FÍK, Petr. *Metodika správy utajovaných dokumentů*. Praha: Institut pro správu dokumentů, 2020. ISBN 978-80-907792-0-4.

3.3.4 Podmínky pro přístup k utajovaným informacím

Ověřování podmínek, které FO musí splnit, je proces, kterým je ověřována každá osoba individuálně podle stupňů utajení informace. Pro přístup k utajovaným informacím stupně „Vyhrazené“ je potřeba výše uvedené podmínky ověřit odpovědnou osobou, ke které má FO služební, pracovněprávní, členský nebo obdobný vztah. V ostatních případech může kromě odpovědné osoby ověření provádět NBÚ za základě písemného odůvodnění.

Pro získání přístupu k utajovaným informacím stupňů „Důvěrné“, „Tajné“ a „Přísně tajné“ je potřeba projít bezpečnostním řízením, jež je také procesem ověřování podmínek. Takové řízení může podle zákona vést NBÚ, zpravodajské služby u svých příslušníků, zaměstnanců a uchazečů o přijetí a Ministerstvo vnitra u příslušníků policie, kteří jsou vybráni pro plnění závažných úkolů.¹⁹

3.3.5 Potvrzení přístupu k utajovaným informacím

Druhy potvrzení se rozlišují podle stupně utajení informace na „Oznámení“ (dále oznámení) a „Osvědčení“ (dále osvědčení), nezařazeným dokumentem potvrzujícím přístup k utajovaným informacím je „Doklad“ (dále doklad), který vydává NBÚ fyzickým osobám, jež toto potvrzení potřebují k vykonávání citlivé činnosti, jejímž možným následkem může být ohrožení zájmů ČR. Osoby vykonávající citlivou činnost musí projít procesem řízení bezpečnostní způsobilosti pro získání tohoto dokladu.

3.3.6 Oznámení splnění podmínek

Aby žadatel získal oznámení o splnění podmínek pro přístup k utajované informaci stupně utajení „Vyhrazené“, je potřeba splnit tři základní podmínky, viz tabulka výše. Oznámení je doklad o splnění podmínek fyzické osoby.

3.3.7 Osvědčení fyzické osoby

Aby FO mohla získat „Osvědčení“ (dále osvědčení), musí splnit více podmínek a projít složitějším procesem, kterým je bezpečnostní řízení. Výsledkem takového řízení je veřejná listina, jež stvrzuje splnění podmínek pro přístup k utajovaným informacím určitého stupně

¹⁹ Obecně k personální bezpečnosti. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1043-obecne-k-personalni-bezpecnosti/>

utajení („Důvěrné“, „Tajné“, „Přísně tajné“). Bezpečnostní řízení a vydávání osvědčení zajišťuje NBÚ.

3.3.7.1 Náležitosti obsažené v osvědčení fyzické osoby

Osvědčení je veřejnou listinou, tedy dokumentem obsahujícím podle § 54 tyto údaje:

- jméno, příjmení, rodné číslo;
- den, měsíc, rok a místo narození;
- rodné číslo;
- státní občanství;
- uvedení nejvyššího stupně utajení informace pro přístup, k níž osvědčení FO opravňuje;
- datum vydání a dobu splatnosti;
- otisk úředního razítka a podpis oprávněného zástupce NBÚ, otisk úředního razítka se nevyžaduje, bylo-li osvědčení vydáno v elektronické podobě.

3.3.7.2 Žádost o vydání osvědčení

Za podání žádosti o vydání osvědčení FO (dále jen žádost) nese odpovědnost žadatel jakožto účastník řízení podle ZOUI.

Žádost o vydání osvědčení FO mohou podat jen občané členských zemí EU nebo Organizace Severoatlantické smlouvy.

3.3.7.3 Způsoby podání žádosti

Způsobů podání žádosti je několik. Nejvýhodnějším pro žadatele je však osobní podání přímo na podatelně sídla NBÚ, neboť je možné se objednat. Zde je možné podání konzultovat, pracovníci úřadu jsou nápomocni při odstranění formálních nedostatků v žádosti a žadateli vydají potvrzení o jejím podání. Další možností podání žádosti je zaslání poštou nebo elektronicky prostřednictvím datové schránky NBÚ nebo elektronické podatelny.

K podání žádosti je nutné předem vyřídit několik náležitostí a vyplnit dokumenty, které žadatel musí doručit NBÚ²⁰:

- Prohlášení o svéprávnosti (příloha č. 1 vyhlášky č. 363/2011 Sb.).
- Prohlášení k osobnostní způsobilosti (příloha č. 2 vyhlášky č. 363/2011 Sb.).

- Prohlášení o zproštění povinnosti mlčenlivosti včetně správce a jiné osoby zúčastněné daně podle § 52 odst. 2 daňového řádu.
- Doklad obdobný výpisu z Rejstříku trestů (pokud je žadatelem cizinec).
- Aktuální fotografie 35 x 45 mm.
- Vyplněný dotazník FO v listinné i elektronické podobě.
- Písemnosti (§ 6 vyhlášky č. 363/2011 Sb.):
 - Rodný list, křestní list, jiné obdobné doklady.
 - Potvrzení zaměstnavatele o příjmech s uvedením jejich výše po odečtení povinných zákonných odvodů (čistý příjem), v případě jiného druhu příjmu daňové příznání nebo jiný doklad potvrzující tento příjem za posledních 5 let.

3.3.7.4 Vznik platnosti osvědčení fyzické osoby

Platnost veřejné listiny, tedy osvědčení FO je odlišná podle stupně utajení: „Přísně tajné“ 5 let, „Tajné“ 7 let a „Důvěrné“ 9 let.

3.3.7.5 Zánik osvědčení fyzické osoby

Platnost osvědčení zaniká podle § 56 zákona z důvodů:

- expirace doby platnosti osvědčení,
- úmrtí (prohlášení FO za mrtvou),
- ztráty,
- odcizení,
- změny údaj obsaženého v osvědčení.

Důvodem k zániku platnosti osvědčení může být i vznik služebního či pracovního vztahu FO ve zpravodajské službě v případě, že je vydavatelským orgánem osvědčení NBÚ, a jeho následné ukončení, pokud osvědčení vydává právě zpravodajská služba nebo Ministerstvo vnitra. FO, která je žadatelem osvědčení, je seznámena s podmínkami a je poučena odpovědnou osobou nebo subjektem, s nímž má pracovněprávní, členský nebo služební poměr a který umožňuje fyzické osobě přístup k utajované informaci.²⁰

²⁰ Osvědčení fyzické osoby a certifikát (platnost, zánik platnosti, výměna): Osvědčení fyzické osoby. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1045-osvedceni-fyzicke-osoby/>

3.3.8 Personální projekt

Každý rok musí podle § 72 ZOUS ministerstva a jiné ústřední správní úřady povinně do 31. července připravit a odevzdat NBÚ personální projekt. Tento projekt musí obsahovat zhodnocení stavu v personální bezpečnosti za celý rok a počet osob, jež mají přístup k utajovaným informacím, a také osob, u kterých se předpokládá, že bude nutné provést bezpečnostní řízení v následujícím roce. Personální projekty jsou následně hodnoceny NBÚ, jehož hlavním záměrem je jejich správnost jak po formální, tak po obsahové stránce. Proto k nim přikládá komentář a odevzdává je vládě ke schválení do 30. listopadu téhož roku.²¹

3.4 Administrativní bezpečnost

Administrativní bezpečnost je pojímána jako systém opatření, jehož cílem je ochrana utajovaných informací při jejich tvorbě, příjmu, evidenci, zpracovávání, přepravě, ukládání, vyřazování, skartaci a archivaci, případně i jiné manipulaci. Oblast administrativní bezpečnosti je upravena ZOUÍ ve znění pozdějších změn a novel a také ve vyhlášce č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací, ve znění pozdějších změn, kde jsou stanoveny postupy pro výkon spisové služby. Smyslem administrativní bezpečnosti je zabezpečení utajované informace vyjádřené v materiální formě, tedy v dokumentu či jiné hmotné podobě, a dále stanovení základních evidenčních a manipulačních režimů s takovou utajovanou informací. V oblasti administrativní bezpečnosti se v běžné praxi pro utajovanou informaci používá pojem *utajovaný dokument*.

3.4.1 Administrativní pomůcky

Za pomůcky, které jsou využívány pro evidenci a zaznamenávání pohybu utajovaných písemností, jsou považovány tyto nástroje:

- Jednací protokol, kterým je kniha/sešit pro evidenci utajovaného dokumentu.
- Pomocný jednací protokol, kterým je též kniha/sešit, ale pro záznam pohybu utajovaného dokumentu.

²¹ Obecně k personální bezpečnosti. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1043-obecne-k-personalni-bezpecnosti/>

- Manipulační kniha se využívá pro zaznamenávání utajovaného dokumentu při tvorbě, převzetí nebo předání.
- Doručovací kniha zaznamenává předávání utajovaného dokumentu.
- Zápůjční kniha zaznamenává zápůjčky utajovaného dokumentu.
- Kontrolní list je utajovaným dokumentem stupně utajení D, T nebo PT a vede se v něm přehled osob, které jsou s obsahem dokumentu seznámeny.
- Sběrný arch je složkou pro sběr většího počtu utajovaných dokumentů zaměřených na jednu věc.

3.4.2 Náležitosti utajovaných dokumentů

Podle § 8 zákona ve vyhlášce č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů musí utajovaný dokument splňovat určitá kritéria při jeho vyhotovení, aby mohl být nazván utajovaným dokumentem. Ke zmíněným kritériím patří především náležitosti, které musí být vyplněny v listinné podobě utajovaného dokumentu. Mezi tyto základní náležitosti je řazeno:

- název orgánu státu (NBÚ či jiného útvaru) jakožto místo vzniku utajovaného dokumentu;
- číslo jednací nebo jiné evidenční označení;
- stupeň utajení;
- datum vyhotovení dokumentu;
- číslo listinného výtisku;
- počet stran;
- množství utajovaných i neutajovaných příloh a počet listů těchto příloh;
- druh utajovaných i neutajovaných příloh a jejich počet v nelistinné podobě podle § 15 odst. 2.

3.4.3 Manipulace s utajovanými dokumenty

3.4.3.1 Příprava utajovaného dokumentu k přepravě

Je samozřejmostí, že pro manipulaci s utajovanými zásilkami je potřeba speciální zacházení a zásilku podle jistých pravidel připravit. V případě přepravy zásilky je nutné podle § 9 vyhlášky č. 529/2005 Sb. utajovaný dokument vložit do obálky, na které bude uveden odesílatel, adresát, stupeň utajení, jednací číslo nebo jiné evidenční označení. Tato obálka

se vloží do jiné obálky, na níž se uvádí pouze odesílatel a adresát. V případě, že se zásilka nevejde do obálky, je možné ji vložit do většího pevného obalu, jenž je opatřen stejnými náležitostmi. Další opatření je označení obálky „KURÝREM“ v případě, že bude přepravována kurýrem, anebo označení „OTEVŘE ADRESÁT“, pokud obálku smí otevřít jen adresát.

3.4.3.2 Přeprava utajovaného dokumentu

Přepravu zásilky je možné realizovat prostřednictvím kurýrní služby nebo držitele poštovní licence podle zákona č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), ve znění zákona č. 517/2002 Sb., zákona č. 225/2003 Sb., zákona č. 501/2004 Sb., zákona č. 95/2005 Sb., zákona č. 413/2005 Sb., zákona č. 444/2005 Sb., zákona č. 264/2006 Sb. a zákona č. 110/2007 Sb.

Při přepravě kurýrní službou je nutné zajistit taková opatření, aby se utajované informace v zásilce nedostaly do rukou nepovolaným osobám. Podle § 2 písm. h) zákona č. 412/2005 Sb. učiní kurýr zmíněná opatření, aby zabránil neoprávněné osobě přístupu k informacím. Před přepravou se musí kurýr prokázat platným oznámením podle § 6 odst. 2 zákona č. 412/2005 Sb., osvědčením FO podle § 12 zákona č. 412/2005 Sb. nebo dokladem podle § 85 zákona č. 412/2005 Sb. Utajovaný dokument musí být v přenosné schránce, v obálce nebo v pevném obalu, kde se na něm uvede odesílatel, adresát, stupeň utajení a číslo jednací či jiné označení evidence.

Pokud by utajovaný dokument přepravoval držitel poštovní licence, je možné využít tuto formu poštovní služby za podmínek, jako je písemné potvrzení od držitele poštovní licence i od adresáta, za převzetí zásilky a odpovědnost držitele poštovní licence za ztrátu, poškození nebo úbytek obsahu zásilky.

3.4.3.3 Příjem utajovaného dokumentu

Přebírat zásilky může pouze osoba k tomu povolána nebo osoba pověřená vedením jednacího protokolu. Převzetí zásilky se vždy eviduje neprodleně po převzetí a musí být doručiteli potvrzena podpisem, uvedením data a razítkem orgánu, PO nebo podnikající FO. Evidence musí být prokazatelná a je prováděna osobou pověřenou vedením jednacího protokolu. K evidenci se používají administrativní pomůcky, jako je v tomto případě jednací

protokol. V jednom jednacím protokolu se mohou společně evidovat utajované dokumenty stupně utajení V, D a T. Dokumenty stupně utajení PT se evidují samostatně.

3.4.3.4 Přenášení utajovaného dokumentu

Přenášení je chápáno jako volný pohyb dokumentu v rámci jednoho objektu nebo mimo objekt v přepravní schránce, přičemž se nemění evidenční číslo a nedoručuje se jinému adresátovi. Jako přenášení lze považovat i přenos dokumentu mimo objekt v případě, že se vrátí zpět na místo odeslání. Přenášení dokumentu se praktikuje především kvůli potřebě listin na poradách a jednáních.

3.4.3.5 Ukládání utajovaného dokumentu

Utajované dokumenty se ukládají v certifikovaných úschovných objektech nebo i mimo objekty, a to pod podmínkou, že jsou zabezpečené.

3.4.3.6 Zapůjčování utajovaného dokumentu

Utajované dokumenty je možné půjčit pouze osobám oprávněným, které k tomu dostanou příslušný souhlas v rámci útvaru, kde jsou evidované. Dokumenty je možné půjčit na nezbytně nutnou dobu.

3.4.3.7 Ničení a vyřazení utajovaného dokumentu

Utajované dokumenty se ničí na certifikovaném skartačním zařízení. K procesu vyřazování dokumentů je potřeba se řídit skartačním řádem orgánu státu. Utajovaný dokument se po uplynutí skartační doby vyřazuje buďto uložením do archivu, nebo se ničí.

3.4.3.8 Opis, kopie, překlad a výpis utajované informace

Opisování a další činnosti jako kopírování, výpis nebo překlad mají zvláštní režim nakládání, ostatně jako je u utajovaných informací i dokumentů obvyklé. Pro realizaci těchto činností je nutné mít souhlas od odpovědné osoby, a to v stupni utajení D a T. V případě stupně utajení PT je potřeba pokročilejší opatření, kterým je vyhotovení písemného souhlasu přímo od původce utajované informace. Pokud jde o stupeň utajení V, je nutné splnit evidenční povinnosti, ale k provedení kopií a jiných činností není nezbytné mít souhlas od nadřízeného. Na utajovaný dokument, ze kterého je pořizován opis nebo kopie, je nutné uvést záznam o vyhotovení opisu nebo kopie s uvedením, kdo a kdy opis nebo kopii

vyhotovil, jejich počet, případně kdo udělil souhlas. Na opis nebo kopii se pak uvede např. razítkem nebo psaným slovem „OPIS“ nebo „KOPIE“ s pořadovým číslem vyhotovení. Výsledkem je tedy písemnost, která musí mít položku zřízení, jako je například „kopie souhlasí s originálem“, kopie č. 12 výtisku č. 6, počet listů 56 a podpis.²²

3.5 Bezpečnostní řízení

Bezpečnostní řízení je procesem, který zřizuje NBÚ nebo jiný, zákonem oprávněný subjekt podle ZOUJ. Principy procesu tohoto řízení vycházejí ze správního řízení, ačkoliv se o správní řízení nejedná, jak je stanoveno v zákoně č. 500/2004 Sb., správním řádu v platném znění. Příkladem těchto principů jsou zásady zákonnosti, zásady materiální pravdy, zásada součinnosti správního orgánu s občany a organizacemi a další. V oblasti personální bezpečnosti je bezpečnostní řízení považováno za proces ověření splnění podmínek fyzických osob, které budou mít přístup k utajovaným informacím prostřednictvím vydání osvědčení FO. V řízení se ověřuje čest a důstojnost osob zapojených do jednání. Celý proces se praktikuje neveřejně a k řízení je jednacím jazykem čeština, s výjimkou zákonného výkonu práva osoby národnostní menšiny, která své písemnosti doloží v originále i v předložené verzi do českého jazyka.

Účastník řízení se může nechat zastoupit advokátem nebo jiným zástupcem. Jak účastník, tak jeho zástupce mají oprávnění nahlížet do neutajované části svazku v průběhu řízení před vydáním rozhodnutí. Úřad také stanovuje podmínky pro řízení tak, aby účastník řízení nebyl zkrácen na svých právech z důvodů zdravotního postižení. Úřední osobu, která se účastní řízení, je možné z procesu vyloučit, a to na základě vlastního návrhu či námítky ze strany účastníka řízení.

Délka bezpečnostního řízení se liší podle druhu řízení a stupně utajení. Vydání osvědčení FO trvá 2 měsíce v případě stupně utajení D, 6 měsíců v případě stupně utajení T a 9 měsíců v případě stupně utajení PT.

3.5.1 Zahájení řízení

Řízení je zahájeno podle § 93 ZOUJ v den, kdy je žádost o vydání osvědčení FO doručena NBÚ, nebo také v den, kdy si mezinárodní organizace či orgán EU vyžádá osvědčení FO

²² VYHLÁŠKA č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/download/pravni-predpisy/container-nodeid-1617/529pz275sz.pdf>

pro svého zaměstnance, který je občanem ČR. Řízení se také zahajuje dnem, kdy je písemné oznámení o zahájení o zrušení platnosti osvědčení FO doručeno držiteli osvědčení, nebo dnem doručení rozhodnutí o rozkladu v případě, že je věc vrácena k novému projednání.

3.5.2 Přerušeni a konec řízení

Řízení může být přerušeno podle § 112 ZOUI v případě, že probíhá jiné řízení, které významně ovlivňuje rozhodnutí o vydání osvědčení. Dále je možnost přerušeni řízení, pokud byl účastník řízení vyzván k odstranění nedostatků v žádosti. Důvodem k přerušeni řízení je také chybějící výslech svědka, protože ho nelze provést, nebo žádost o přerušeni z důvodů, které účastníkovi brání na účasti v řízení. Žádost však musí podat nejdéle do 60 dnů. Řízení je přerušeno také v případě, kdy byl ustanoven znalec pro vypracování znaleckého posudku. Řízení končí v situaci, kdy je výsledek doručen FO. Tento proces může být však zastaven podle § 113 ZOUI v případech, kdy účastník řízení vezme svoji žádost zpět, nesplňuje základní podmínky, neodstraní včas nedostatky v žádosti, nedostaví se opakovaně na pohovor bez omluvy, neodsouhlasí provedení dalších nezbytných úkonů podle § 107 odst. 5 ZOUI, podá nepravdivou či neúplnou výpověď, na jejímž základě nelze o vydání osvědčení rozhodnout, zemře nebo je prohlášen za mrtvého.²³

3.6 Povinnosti při ochraně utajovaných informací

3.6.1 Obecné povinnosti

Podle obecných povinností § 65 odst. 1 je každý povinen neprodleně odevzdat nalezenou utajovanou informaci nebo utajovanou informaci získanou v rozporu s tímto zákonem či osvědčení FO, osvědčení PO, osvědčení FO pro cizí moc nebo osvědčení PO pro cizí moc (dále jen „nalezená písemnost“) NBÚ, Policii ČR nebo zastupitelskému úřadu ČR. K tomuto odstavci lze říct to, že ustanovení uvádí utajovanou informaci jako dokument nebo listinu, kterou je nálezce při nalezení povinen odevzdat zpět danému orgánu, přičemž je pro nálezce zcela zásadní, zda je dokument řádně označen jako utajovaný. V takovém případě není potřeba posuzovat další definiční znaky utajované informace. Podle § 2 písm. a) ZOUI v případě způsobení újmy ČR nebo poškození jejího zájmu je v nařízení vlády č. 522/2005 Sb. stanoven seznam utajovaných informací. Při nalezení informace

²³ Bezpečnostní řízení. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1035-bezpecnostni-rizeni/>

záleží na tom, zda nálezce objevil písemnost v obálce řádně označené jako utajovaná informace, ale není schopen posoudit, zda obsah odpovídá znakům utajované informace, aniž by obálku otevřel. Postup nakládání s nalezenou utajovanou informací je upraven v § 142 a porušení povinnosti je přestupkem podle § 148 odst. 1 písm. b) ZOUJ.

Každý, kdo měl nebo má přístup k utajované informaci, je podle § 65 odst. 2 ZOUJ povinen zachovávat o ní mlčenlivost a nesmí k ní umožnit přístup neoprávněné osobě. V tomto odstavci je zaznamenána státem uznaná povinnost mlčenlivosti, která v podstatě omezuje přístup k utajované informaci osobám, jež nejsou držiteli osvědčení nebo ji nepotřebují k výkonu své práce či jiné činnosti. Utajovaná informace je také chráněna v situacích, kdy existuje obecná povinnost informaci sdělit.

Při výkonu kontroly NBÚ je každý povinen plnit pokyny kontrolního pracovníka při provádění neodkladných opatření podle § 144 odst. 1 ZOUJ. Tento odstavec uvádí zákon poněkud nadbytečně.

3.6.2 Povinnosti fyzické osoby

Jde o § 66 ZOUJ, který sepisuje povinnosti FO, která má přístup k utajovaným informacím, a FO, jež je držitelem osvědčení FO. Některé uvedené povinnosti se nemohou vztahovat na FO, které mají přístup k utajovaným informacím stupně V, protože k tomu nemají osvědčení.

FO, která má přístup k utajovaným informacím, musí dodržovat povinnosti při ochraně utajovaných informací, jak stanoví § 66 odst. 1.

Dále je FO povinna odevzdat zaniklé osvědčení tomu, kdo jí osvědčení vydal podle písm. b) § 66, což se vztahuje na všechna vydaná osvědčení dané osobě. Při porušení této povinnosti se osoba domáhá přestupku podle § 150 odst. 1 písm. a) a pro cizí moc podle písm. d).

V § 66 ZOUJ pod písmenem c) je stanovena povinnost neprodleně oznámit ztrátu nebo odcizení osobě, která osvědčení vydala, a to platí jak pro osvědčení FO, tak FO pro cizí moc. Neoznámení ztráty či odcizení se považuje za přestupek podle § 150 odst. 1 písm. b). Stejně tak je považováno za přestupek to, když osoba neoznámí NBÚ změny v údajích, které byly uvedeny v žádosti FO, a omezení rozsahu hlášení změn, jakož i způsob a formu jejich doložení, což stanoví prováděcí právní předpis podle § 66 písm. d). Prováděcí právní předpis je legislativně složitý způsob zmocnění NBÚ podle § 135 písm. j) ve spojení s § 158, který

má usnadnit oznamovací povinnosti držitelů osvědčení. Dále je v § 66 písm. h) stanovena kontrola dodržování dalších povinností stanovených tímto zákonem.

V § 66 odst. 2 je uvedeno, že k výkonu povinností stanovených odpovědné osobě v § 21 odst. 5, § 23 odst. 1 písm. b), § 59 odst. 1, § 60 odst. 5, § 63 odst. 1 a 4, § 70 odst. 5 a v § 77 odst. 2 nelze pověřit jinou osobu.

3.6.3 Povinnosti odpovědné osoby

Odpovědná osoba je podle § 67 odst. 1 ZOUI povinna zajistit:

- a) Poučení FO.
- b) Jednou ročně provést proškolení FO, které mají přístup k utajované informaci, a to z právních předpisů v oblasti ochrany utajovaných informací, a vést o těchto proškoleních přehled.
- c) Ověření splnění podmínek pro přístup FO k utajované informaci stupně utajení V.
- d) Schválení informačního systému do provozu a písemné oznámení této skutečnosti Národnímu úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost.
- e) Pověření FO k výkonu kryptografické ochrany.
- f) Neprodlené písemné oznámení NBÚ o tom, že před vydáním osvědčení FO nebo rozhodnutí podle § 121 odst. 2 pominuly skutečnosti, kterými byla žádost FO odůvodněna.
- g) Neprodlené písemné oznámení NBÚ o skončení služebního poměru nebo pracovněprávního, členského či obdobného vztahu, ve kterém byl FO umožněn přístup k utajované informaci stupně utajení PT, T nebo D. Tato povinnost se nevztahuje na odpovědnou osobu zpravodajské služby nebo Ministerstva vnitra v případech příslušníků policie podle § 141 odst. 1.

V písm. h) § 67 je zmíněna kontrola dodržování dalších povinností stanovených tímto zákonem.

K prvnímu odstavci lze podotknout, že ačkoliv je katalog povinností obsáhlý, není považován za dostačující vzhledem k tomu, že je možné dohledat v ZOUI ustanovení, které v tomto katalogu § 67 odst. 1 nejsou. V důvodové zprávě k zákonu je však popsáno, že v ustanoveních § 67–69 jsou obsaženy jen některé povinnosti uvedených subjektů.

V § 67 odst. 2 je stanoveno, že k výkonu povinností stanovených odpovědné osobě v § 21 odst. 5, § 23 odst. 1 písm. b), § 59 odst. 1, § 60 odst. 5, § 63 odst. 1 a 4, § 70 odst. 5 a v § 77 odst. 2 nelze pověřit jinou osobu.

3.6.4 Povinnosti podnikatele, který je držitelem osvědčení podnikatele

Povinnosti podnikatele s osvědčením podnikatele (PO), jež jsou stanoveny v § 68, jsou jistou odnoží povinností FO z § 66, kdy uvádí především povinnosti, jako je § 68 písm. a) odevzdat NBÚ do 15 dnů osvědčení podnikatele, jehož platnost zanikla podle § 56 odst. 1 písm. b), f), g), l) nebo n). Povinnost PO odevzdat osvědčení NBÚ působí například v situaci, kdy platnost osvědčení zaniká před uplynutím doby působení. Neoznámení (porušení povinnosti) je považováno za přestupek podle § 155 odst. 1. písm. a). Pod písmenem b) § 68 je stanoveno neprodleně písemně oznámit NBÚ ztrátu nebo odcizení osvědčení podnikatele či osvědčení podnikatele pro cizí moc. Porušení této povinnosti je přestupkem podle § 155 odst. 1 písm. b) a f). Další povinností je podle § 68 písm. c) neprodleně písemně oznamovat NBÚ změny údajů uvedených v § 97 písm. a), b) nebo p), § 98 písm. c), v dotazníku podnikatele a v jeho bezpečnostní dokumentaci, omezení rozsahu hlášení změn, jakož i způsob a formu jejich doložení, jakožto stanovuje prováděcí právní předpis. Neoznámení zmíněných údajů je považováno za přestupek podle § 155 odst. 1 písm. c). NBÚ je zmocněn k vydání prováděcího předpisu.

Následující povinností je podle § 68 písm. d) písemně oznamovat NBÚ každoročně ke dni, který se svým označením shoduje se dnem vydání osvědčení podnikatele, změny údajů uvedených v žádosti podnikatele podle § 96. Omezení rozsahu hlášení změn a formu jejich doložení stanoví prováděcí právní předpis.

Dále mají podnikatelé povinnost podle § 68 písm. e) zabezpečit ochranu utajovaných informací při zániku platnosti osvědčení podnikatele a podle § 68 písm. f) zaslat NBÚ rozhodnutí o schválení projektu přeměny, a to podle zákona o přeměnách obchodních společností a družstev, do 15 dnů ode dne jeho přijetí.

3.6.5 Povinnosti podnikatele, který učinil prohlášení podnikatele

Podle NBÚ je přístup k utajované informaci stupně utajení V udělen na základě písemného prohlášení, jež dokládá schopnost podnikatele zajistit ochranu utajovaných informací. To znamená, že bezpečnostní řízení s vydáním osvědčení NBÚ není podmínkou pro získání přístupu k utajované informaci stupně utajení V. V § 20 zákona podmínky oprávnění

podnikatele učinit prohlášení podnikatele odpovídají formě přístupu k utajované informaci a dle § 5 ZOUI příslušnému druhu zajištění její ochrany.

Povinnosti podnikatele, který učinil prohlášení podnikatele jsou uvedeny v § 68a.

První povinností v § 68a písm. a) je vést bezpečnostní dokumentaci podnikatele v rozsahu § 98 písm. c) a d) a na vyžádání dokumentaci poskytovateli vyhrazené informace poskytnout. Dále je potřeba zabezpečit ochranu utajovaných informací při zániku přístupu k utajované informaci podle § 68a písm. b) a zaslat prohlášení podnikatele NBÚ podle § 15a odst. 3, jak je psáno v § 68a písm. c).

Další povinností je podle § 68a písm. d) oznámit NBÚ nebo poskytovateli vyhrazené informace ukončení přístupu k ní nebo zánik platnosti prohlášení podnikatele. V § 68a písm. e) je stanoveno postupovat podobně podle § 56 odst. 2 při zániku platnosti prohlášení podnikatele z důvodů uvedených v § 15a odst. 5 a poslední povinností tohoto druhu je podle § 68a písm. f) učinit a neprodleně předat poskytovateli vyhrazené informace nebo NBÚ nové prohlášení podnikatele, pokud i po zániku platnosti původního prohlášení podnikatele z důvodu uplynutí 5 let ode dne, kdy bylo učiněno, nebo z důvodu změny některého z údajů uvedených v prohlášení podnikatele i nadále nezbytně potřebuje přístup k utajované informaci stupně utajení V.²⁴

3.6.6 Povinnosti právnické osoby a podnikající fyzické osoby, které mají přístup k utajované informaci, a orgánů státu

Seznam povinností pro tento druh osob je velice obsáhlý a lze z něj vydedukovat, že se některé povinnosti opakují s pozměněnou formulací.

První povinností podle § 69 odst. 1 písm. a) ZOUI je zajistit ochranu utajovaných informací podle tohoto zákona a mezinárodních smluv, zde je vidět, že je příkladem opakující se povinnosti, která je taktéž vztažena ke komunikačním a informačním systémům, kryptografické ochraně a dalším, avšak pro přehlednost a pochopení povinností je nutné tyto informace opakovaně zmínit u každého paragrafu.

Další povinností je v § 69 písm. b) zpracovávat a vést přehled míst nebo funkcí, na kterých je nezbytné mít přístup k utajovaným informacím včetně utajovaných informací Evropské unie, Organizace Severoatlantické smlouvy a utajovaných informací vyžadujících zvláštní režim nakládání, a to s uvedením stupně utajení, nebo které nelze vykonávat bez osvědčení

²⁴ Prohlášení podnikatele – stupeň utajení Vyhrazené. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/prumyslova-bezpecnost-osvedceni-podnikatele-certifikaty/1067-prohlaseni-podnikatele-stupen-utajeni-vyhrazene/>

o zvláštní odborné způsobilosti podle tohoto zákona (§ 39); tím nejsou dotčena ustanovení zvláštních právních předpisů na úseku odborné způsobilosti 29), c) neprodleně písemně oznámit NBÚ skutečnost, která může mít vliv na vydání nebo na platnost osvědčení FO nebo PO, d) zajistit vytvoření podmínek pro označování, evidenci, zapůjčování, ukládání, přepravu, další manipulaci a vyřazování utajované informace a utajované informace se zvláštním režimem nakládání v souladu s prováděcím právním předpisem, e) provozovat jen informační systém, který je certifikován Národním úřadem pro kybernetickou a informační bezpečnost a písemně schválen do provozu, f) zastavit provoz informačního systému, který nesplňuje podmínky stanovené v certifikační zprávě, a zajistit ochranu utajované informace v něm a o těchto skutečnostech informovat Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, g) provozovat jen komunikační systém, jehož projekt bezpečnosti byl schválen Národním úřadem pro kybernetickou a informační bezpečnost, h) zastavit provoz komunikačního systému, který nesplňuje podmínky stanovené v projektu bezpečnosti komunikačního systému, a o této skutečnosti informovat Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, i) používat pro kryptografickou ochranu jen prostředek, který je certifikován Národním úřadem pro kybernetickou a informační bezpečnost, a používat kryptografické pracoviště jen k účelu, ke němuž bylo certifikováno a schváleno do provozu, j) vést evidenci fyzických osob, které mají přístup k utajované informaci, a evidenci případů neoprávněného nakládání s utajovanou informací, k) hlásit porušení povinnosti při ochraně utajované informace nebo povinnosti uložené mezinárodní smlouvou v oblasti ochrany utajovaných informací a přijetí opatření k odstranění příčin a nepříznivých následků porušení NBÚ; tato povinnost se nevztahuje na zpravodajské služby v případech podle § 140 odst. 1 písm. a) a na Ministerstvo vnitra v případech podle § 141 odst. 1, s výjimkou případů porušení ochrany utajovaných informací Organizace Severoatlantické smlouvy nebo Evropské unie, zřídit registr poskytovaných utajovaných informací (§ 79) a hlásit změny v něm NBÚ v rozsahu stanoveném prováděcím právním předpisem, m) provést kontrolu utajovaných informací vedených v registru utajovaných informací k 31. prosinci kalendářního roku a zprávu o jejím výsledku zaslat NBÚ do 15. února následujícího kalendářního roku spolu s uvedením počtu utajovaných informací a jejich stupňů utajení; zpravodajské služby zasílají zprávu o utajovaných informacích poskytnutých ústředním registrem a registrem vedeným Ministerstvem zahraničních věcí podle § 78 odst. 1, n) předat utajovanou informaci poskytnutou cizí mocí nebo zahraničním partnerem právnické osoby nebo podnikající FO k zaevidování NBÚ nebo Ministerstvu zahraničních věcí podle §

79 odst. 5, o) zasílat v případech stanovených tímto zákonem utajované informace cizí moci prostřednictvím ústředního registru (§ 79 odst. 2), p) zajistit písemné pověření FO pro přístup k utajované informaci se zvláštním režimem nakládání označené „ATOMAL“, q) jako poskytovatel vyhrazené informace neprodleně zaslat NBÚ kopii prohlášení podnikatele podle § 15 a odst. 2, r) jako zadavatel, není-li zpravodajskou službou, neprodleně písemně oznámit a doložit NBÚ doklady ke skutečnosti, že bude zadávat veřejnou zakázku mimo zadávací řízení z důvodu ochrany utajovaných informací skutečnosti, že v zadávacím řízení stanoví opatření k zajištění ochrany utajované informace stupně utajení D nebo vyšší, stanovení požadavku na profesní způsobilost v zadávacím řízení, spočívající v předložení dokladu prokazujícího schopnost dodavatele zabezpečit ochranu utajovaných informací stupně utajení D nebo vyšší či oprávnění ke vstupu osob dodavatele do zabezpečené oblasti kategorie D nebo vyšší anebo jednacích oblastí podle tohoto zákona, nebo stanovení podmínky na uzavření smlouvy v zadávacím řízení spočívající v předložení dokladu prokazujícího schopnost dodavatele zabezpečit ochranu utajovaných informací stupně utajení D nebo vyšší, s) kontrolovat dodržování dalších povinností stanovených tímto zákonem, t) vést evidenci kryptografického materiálu, evidenci pracovníků kryptografické ochrany, evidenci provozní obsluhy kryptografického prostředku a evidenci kurýrů kryptografického materiálu.

K odstavci 1 § 69 zákona lze říct, že je shrnutím povinností podnikatele, který má přístup k utajovaným informacím. Mnoho zmíněných povinností je již podrobně stanoveno v jiných zákonech (např. v zákoně č. 218/2002 Sb., § 29 písm. b), zákoně č. 134/2016 Sb., v § 193 zákona č. 134/2016 Sb. a dalších), a proto lze tento seznam považovat za vyčerpávající. Dále je vhodné zmínit, že porušení povinností je také povinné hlásit, a to podle ZOUI. Naplňuje totiž podstatu přestupku a takové řízení je vedeno příslušným Úřadem.

3.6.7 Povinnosti při ochraně průmyslového vlastnictví

V § 70 odst. 1 je stanoveno, že každý, kdo Úřadu průmyslového vlastnictví podává přihlášku vynálezu, užitého vzoru nebo topografie polovodičového výrobku (dále jen „přihlašovatel“), je povinen na přihlášce vyznačit návrh stupně utajení, domnívá-li se, že předmět přihlášky obsahuje utajovanou informaci. Je-li přihlašovatelem PO, uvede v přihlášce jméno, příjmení a funkci nebo postavení odpovědné osoby. K tomuto odstavci lze podotknout, že se jedná o výjimku ze zásady, která stanovuje, že seznámit se s informací může jen osoba, jež je držitelem osvědčení nebo oznámení přístupu k utajované informaci

podle § 6 a § 11. Při podání přihlášky je dokonce povinné označit údajnou utajovanou informaci. Tato povinnost spadá na přihlašovatele u Úřadu průmyslového vlastnictví a při označení splňuje jeden ze znaků pro označení utajované informace podle § 2 písm. a); v případě, že naplní další dva znaky, jako jsou nevýhodnost pro zájmy ČR či poškození zájmů ČR, jedná se o informaci utajovanou, kterou musí příslušný Úřad potvrdit.

V § 70 odst. 2 je stanoveno, že Úřad průmyslového vlastnictví přihlášku podle odst. 1 předloží NBÚ, který po vyjádření ústředního správního úřadu, do jehož oblasti věcné působnosti předmět přihlášky náleží, návrh stupně utajení potvrdí, změní nebo – neobsahuje-li předmět přihlášky utajovanou informaci – návrh zamítne; nenáleží-li předmět přihlášky do oblasti věcné působnosti žádného ústředního správního úřadu, vyjádření se nevyžaduje.

§ 70 odst. 3 stanovuje, že NBÚ potvrzení nebo změnu návrhu stupně utajení, jež byly provedeny podle odst. 2 oznámí Úřadu průmyslového vlastnictví ve lhůtě 60 dnů ode dne doručení přihlášky, popřípadě mu v téže lhůtě sdělí, že návrh stupně utajení zamítl, a přihlášku mu vrátí; v oznámení NBÚ zároveň uvede, zda přihlašovatel splňuje podmínky přístupu k utajované informaci.

V § 70 odst. 4 je uvedeno, že Úřad průmyslového vlastnictví stupeň utajení, oznámený podle odstavce 3, je povinen vyznačit na přihlášce a neprodleně jej oznámí přihlašovateli, který tento stupeň utajení stanoveným způsobem (§ 21 a 22) vyznačí na předmětu přihlášky; je-li přihlašovatelem nepodnikající FO, Úřad průmyslového vlastnictví má postavení původce. Sdělení podle odst. 3 Úřad průmyslového vlastnictví rovněž neprodleně ohlásí přihlašovateli. V těchto ustanoveních je upravena komunikace mezi přihlašovatelem a NBÚ a také úprava přihlášky, ve které musí být stupeň utajení – a to jak v samotné přihlášce, tak v jejím předmětu – potvrzen daným orgánem.

V posledním, 5. odst. § 70 je stanoveno, že pokud obsahuje předmět přihlášky podle odst. 1 utajovanou informaci a nesplňuje-li přihlašovatel podmínky přístupu k utajované informaci tohoto stupně utajení, Úřad průmyslového vlastnictví provede, je-li přihlašovatelem FO, její poučení, a je-li přihlašovatelem PO, poučení odpovědné osoby přihlašovatele; odpovědná osoba přihlašovatele poučí všechny FO, které v rámci právnické osoby přihlašovatele přístup k předmětu přihlášky měly nebo jej nezbytně potřebují; poučením se tyto osoby považují za osoby splňující podmínky přístupu k utajované informaci obsažené v předmětu této přihlášky. Ustanovení § 9 odst. 1 věty poslední a § 11 odst. 2 věty třetí platí obdobně. V tomto odstavci je podstatné stanovisko, kdy

příhlašovatel či jiné FO musí plnit podmínky § 1 poučením podle § 2 písm. i) v případě, že měly přístup k utajované informaci, která byla předmětem přihlášky.²⁵

3.7 Sankce za porušení povinností fyzických osob při ochraně utajovaných informací

3.7.1 Správní delikty

Porušením povinností se osoba dopustí správního deliktu. Správním deliktem se obecně rozumí protiprávní jednání odpovědné osoby, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně a s nímž zákon spojuje hrozbu sankcí trestní povahy ukládané v rámci výkonu veřejné správy.²⁶

Správní delikty je možné rozdělit na:

- **přestupky,**
- **jiné správní delikty**
 - disciplinární (kázeňské, kárné) delikty,
 - pořádkové delikty.²⁷

V § 148 zákona č. 412/2005 Sb. jsou upraveny přestupky, kterých se mohou dopustit FO, podnikatelé, osoby, jež mají přístup k utajovaným informacím, držitelé osvědčení FO nebo držitelé dokladu, PO a jiné odpovědné osoby. V tomto paragrafu je upraven seznam přestupků a s nimi i vypsání pokuty, které jsou důsledkem protiprávního jednání.

Podle subjektu, který se dopustil protiprávního jednání, můžeme dělit správní delikty na

- **přestupky:**
 - FO (obecně);
 - FO, které mají přístup k utajované informaci;

²⁵ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů: ZÁKON 412/2005 Sb. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/pravni-predpisy/zakon-c-412-2005/1122-uplne-zneni-zakona-c-412-2005/>

DVOŘÁK, Jan. *Zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-016-8.

²⁶ MATES, Pavel. *Základy správního práva trestního*. 6. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 13. ISBN 9788074005671.

²⁷ POTĚŠIL, Lukáš. *Nová právní úprava správního trestání, část I. Právní prostor* [online]. 2017 [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/nova-pravni-uprava-spravniho-trestani-cast-i>

- FO, jež jsou držiteli osvědčení FO;
 - FO, které jsou držiteli oznámení;
 - FO, jež jsou držiteli dokladu;
- **správní delikty:**
- podnikatelů (obecně);
 - PO a podnikajících FO, které mají přístup k utajované informaci, nebo orgánů státu;
 - podnikatelů s přístupem k utajované informaci nebo podnikatelů, kteří jsou držiteli osvědčení.

Na dodržení povinností fyzických a jiných odpovědných osob při ochraně utajovaných informací a projednávání správních deliktů dohlíží NBÚ. Správního deliktu se pověřené osoby nejčastěji dopouští v případě činnosti nebo nečinnosti účastníků bezpečnostního řízení, při podávání nepravdivých informací, při manipulaci s utajovanou informací nebo při porušení dohody o mlčenlivosti. Sankce za porušení povinností ukládá NBÚ a jsou to pokuty od 50 000 Kč za přestupky až do 2 000 000 Kč za správní delikty.²⁸

3.7.2 Trestné činy

Podle § 13 odst. 1 TZ je trestným činem protiprávní činnost, která je v trestním zákoně definována jako trestná a vykazuje znaky trestné činnosti uvedené v tomto zákoně. Trestné činy v oblasti ochrany utajovaných informací jsou jmenovány konkrétně v hlavě deváté TZ, kde jsou upraveny činy ohrožující zájmy ČR. V oblasti utajovaných informací se osoby mohou dopustit trestných činů, jako jsou:

- vyzvědačství (§ 316),
- ohrožení utajované informace (§ 317),
- ohrožení utajované informace z nedbalosti (§ 318).²⁹

²⁸ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. *Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců* [online]. 2005 [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_412_2005

²⁹ HLAVA II TRESTNÍ ODPOVĚDNOST Díl 1 Základy trestní odpovědnosti: § 14 Přečiny a zločiny. *Zakony.centrum.cz* [online]. 2009 [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-1-hlava-2-dil-1-paragraf-14?full=1>

4 Praktická část

Každým rokem se v oblasti personální bezpečnosti provádí bezpečnostní řízení, podávají se žádosti FO a vydávají se osvědčení. Úřad také vydává osvědčení FO pro cizí moc a rozhodnutí o jejich nevydání. Tato část práce bude zaměřena na oblast personální bezpečnosti, konkrétně na data ze statistických přehledů NBÚ v období 5 let od roku 2015 do roku 2019. Konkrétně budou analyzovány počty přijatých žádostí o vydání osvědčení FO, které budou v jednotlivých letech porovnány a zpracovány důvody nevydání osvědčení a zrušení platnosti osvědčení. Dalším bodem je prověřování splnění podmínek pro vydání osvědčení. Úkony k prověřování FO jsou zásadní k zachování bezpečnosti v personální oblasti utajovaných informací tím, že mohou odlišit osoby, které splňují podmínky stanovené zákonem pro vydání osvědčení, od osob, jež tyto podmínky nesplňují. Pro zachování bezpečnosti v této oblasti NBÚ rozhoduje o zrušení platnosti osvědčení FO, pokud osoba již nesplňuje podmínky pro vydání osvědčení. Důvody zrušení platnosti osvědčení budou v jednotlivých letech analyzovány, přičemž bude zpracován tendenční vývoj těchto důvodů ve jmenovaném 5letém období s doprovodem grafů a tabulek. Účelem praktické části práce je zjistit, zda je NBÚ v této oblasti efektivní a zda žadatelé či držitelé osvědčení splňují a dodržují podmínky pro přístup k utajovaným informacím.

4.1 Přehled roku 2015

Tabulka 1: Přehled roku 2015

	Důvěrné	Tajné	Přísně tajné	Celkem
Přijaté žádosti	2 887	3 190	159	6 236
Osvědčení vydáno	3 014	2 983	164	6 161
Osvědčení nevydáno	7	6	3	16
Řízení zastaveno	128	86	4	218

Vlastní zpracování 1, zdroj: www.nbu.cz

NBÚ přijal v roce 2015 celkem 6 236 žádostí o vydání osvědčení, což bylo podle statistických přehledů z roku 2014 o 1 169 žádostí více než v roce předchozím. Nárůst počtu přijatých žádostí tedy činí 23 %. Největší podíl přijatých žádostí o vydání osvědčení FO tvořily žádosti stupně utajení T s 3 190 žádostmi, tedy 51 % z celkového počtu přijatých žádostí. Druhé největší množství přijatých žádostí byly podané žádosti stupně utajení D s celkovým počtem 2 887 žádostí, které tvořily 46 % z celkového počtu. Nejméně žádostí bylo podáno a přijato NBÚ pro stupeň utajení PT s celkovým počtem 159 žádostí za celý

rok, což tvořilo 3 % z celkového počtu přijatých žádostí. Z těchto údajů lze vydedukovat, že nejvíce přijatých žádostí bylo v oblastech stupňů utajení D a T, tedy o přístup k utajovaným informacím těchto stupňů utajení žádá větší množství osob než k informacím stupně utajení PT, konkrétně o 97 % více osob. NBÚ zaznamenal rovnoměrné podávání žádostí v průběhu celého roku, na rozdíl od předchozích let, s tím, že nejvíce žádostí bylo podáno v měsíci červnu, a to 701 žádostí. Z celkového počtu 6 236 přijatých žádostí nebylo vyhověno 16 případům, kterým osvědčení NBÚ nevydal. Zastavení řízení se týkalo 218 případů s největším počtem zastavení 128 ve stupni utajení D. Druhý největší počet zastavení řízení je zaznamenán u stupně utajení T s 86 případy. Nejméně zastavených řízení za celý rok se týkalo stupně utajení PT s celkovým počtem 4 případů. Dohromady se za celý rok zastavilo celkem 218 řízení a z toho 93 případů bylo z důvodu zpětvzetí na žádost účastníka řízení, což bylo také nejčastějším důvodem zastavení řízení. Dalším významným důvodem k zastavení řízení bylo nedodržení povinnosti odpovědné osoby oznámit NBÚ skutečnosti, které jsou důvodem k přístupu FO k utajovaným informacím, tento důvod zastavil řízení v 79 případech. Úřad mohl řízení zastavit z důvodu jeho zániku, čímž snížil své náklady, které jsou potřeba na dokončení řízení. NBÚ tak posílil princip „need to know“, který vyjadřuje minimalizaci přístupu k utajovaným informacím na osoby, které je nezbytně potřebují znát.

4.1.1 Prověřování splňování podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby

Jednou z významných činností NBÚ je prověřování FO, které jsou držiteli FO. Cílem je zjistit, zda držitel osvědčení splňuje podmínky i po vydání osvědčení. Za rok 2015 bylo prověřeno celkem 3 292 FO, které jsou držiteli osvědčení. Tento způsob kontroly pochází ze situací, které nasvědčovaly porušení povinností. Díky průběžnému monitoringu NBÚ, který takovou informaci získal od jiných orgánů státu, Policie ČR nebo zpravodajských služeb, byla zjištěna aktivita, jež přímo vedla k zahájení řízení o ukončení platnosti osvědčení FO. Značnou část prověřování FO tvořilo periodické ověřování, které bylo zaměřeno na období platnosti osvědčení. Ověřování tohoto typu vedlo ke 126 případům, jež vzhledem k nesplnění podmínek byly vedeny k zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení FO, a 40 případů, tedy 31,7 % z celkového počtu, vedlo k vydání rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení FO.

4.1.2 Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby

Jak je zmíněno ve statistických přehledech roku 2015, z celkového počtu 6 236 podaných žádostí nebylo osvědčení FO vydáno 16 osobám. Podle NBÚ bylo převládajícím důvodem k nevydání osvědčení především nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti podle § 12 odst. 1 písm. d) ZOUI, jež způsobuje bezpečnostní riziko chování, které vede k nedůvěryhodnosti, ovlivnitelnosti osoby či její neschopnosti utajovat informace. V roce 2015 bylo zaznamenáno porušení povinností a obcházení právních předpisů kvůli vlastním zájmům těchto osob, jako jsou majetkové prospěchy nebo nepřímé ovlivňování vztahů pro dosažení pozdějších majetkových prospěchů. Důvodem tohoto chování, které vedlo k nespolehlivosti v oblasti bezpečnosti, byl neodpovědný přístup osob k jejich finančním závazkům, které mají přímo vliv na schopnost chránit utajovanou informaci. Je vhodné podotknout, že v několika případech, jež souvisely s jednáním žadatelů osvědčení FO před rokem 1989, bylo spojeno bezpečnostní riziko, které týkalo základních lidských práv a svobod. Bezpečnostní riziko bylo v tomto roce možné identifikovat také ve formě pravicového extremismu. Dalším obligatorním bezpečnostním rizikem, jež bylo v roce 2015 zjištěno, byla závažná nebo opakovaná činnost proti zájmům ČR, především zájmu na ochranu ekonomiky. V tomto roce byly objeveny důvody zrušení osvědčení FO spojené s nesplněním podmínky bezúhonnosti, které se týkaly především řízení motorových vozidel pod vlivem návykových látek.

4.2 Přehled roku 2016

Tabulka 2: Přehled roku 2016

	Důvěrné	Tajné	Přísně tajné	Celkem
Přijaté žádosti	2 504	3 036	199	5 739
Osvědčení vydáno	2 367	2 946	174	5 487
Osvědčení nevydáno	3	13	0	16
Řízení zastaveno	78	4	4	139

Vlastní zpracování 2, zdroj: www.nbu.cz

Statistické přehledy žádostí o osvědčení FO z roku 2016 ukazují, že s celkovým počtem 5 739 přijatých žádostí bylo podáno o 497 (8,6 %) žádostí méně než v předchozím roce. Největší podíl přijatých žádostí tvořily žádosti o osvědčení FO stupně T s 53 % a D se 43 %. Při porovnání s předchozím rokem je v roce 2016 podíl žádostí stupňů T a D vzhledem k celkovému počtu přijatých žádostí velmi podobný. Z celkového počtu přijatých žádostí se

v roce 2016 NBÚ rozhodl vydat osvědčení FO v 5 487 případech a 16 přijatým žádostem nevyhovět. Období s největším počtem žádostí bylo zaznamenáno v měsíci červnu, kdy jich bylo podáno 666. Velký objem podaných žádostí byl podán v listopadu a prosinci s celkovými počty 580 žádostí za měsíc. Ve 137 případech se NBÚ rozhodl řízení zastavit. V 57 případech se účastník řízení rozhodl vzít zpět svoji žádost o osvědčení FO; tento důvod stal nejčastějším pro zastavení bezpečnostního řízení. Ve 33 případech z celkových 57 zastavených řízení bylo důvodem zastavení neodstranění nedostatků v žádosti FO účastníkem řízení. Ve 30 případech bylo řízení zastaveno kvůli nedodržení povinnosti odpovědné osoby oznámit NBÚ důvody nutnosti přístupu žádající FO o osvědčení pro přístup k utajovaným informacím. Zastavením řízení snížil úřad své náklady na řízení a posílil tím opět principiální přístup „need to know“.

4.2.1 Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby

Významnou činností NBÚ v oblasti personální bezpečnosti je prověřování osob, které jsou držiteli osvědčení FO. Prověřováním úřad sleduje, zda osoby po vydání osvědčení i nadále splňují podmínky. V roce 2016 bylo prověřeno 3 996 osob, které jsou držiteli osvědčení FO, což je oproti roku 2015 o 704 prověřených osob méně. Úřad prověřuje osoby také prostřednictvím jiných orgánů státu, zpravodajských služeb nebo Policie ČR, od kterých získává informace, které nasvědčují nedodržení podmínek pro vydání osvědčení FO, nebo tyto informace plynou přímo z nahlášených změn držitele žádosti o osvědčení. Úřad si informace k prověření fyzických osob může získat i vlastní činností. Součástí prověřování splňování podmínek je i periodické ověřování, které se realizuje v období platnosti osvědčení. NBÚ v roce 2016 zaznamenal ve 111 případech, tedy ve 36 % z celkového počtu prověřování, vyústění v zahájení řízení o zrušení osvědčení FO. V 18 případech z celkového počtu, tedy v 6,2 % zahájených řízeních o zrušení osvědčení, bylo řízení ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení FO.

4.2.2 Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby

V roce 2016 NBÚ nevydal osvědčení FO celkem v 16 případech a zrušil platnost osvědčení v 18 případech. Důvodem je převážně nesplnění podmínky bezpečnostní spolehlivosti, což znamená chování osoby, které způsobuje nedůvěryhodnost vůči ní, nebo ovlivnění jejích schopností utajovat informace. Důvody k naplnění bezpečnostního rizika osobami, které

jsou držitelé osvědčení, je mnoho, ale nejvýznamnějším důvodem je neodpovědnost vůči vlastním financím, tedy neschopnost držitelů osvědčení plnit své finanční závazky. Úřad v roce 2016 zaznamenal i několik případů naplnění fakultativních bezpečnostních rizik, ve kterých bylo hlavním důvodem nespolehlivosti uvedení nepravdivých informací, popřípadě zamlčení informace, jež o pozici držitele osvědčení rozhodovala. Zamlčení informací se týkalo zejména finanční situace držitele. Stejně jako v předchozím roce NBÚ zaznamenal i několik případů souvisejících s potlačováním lidských práv a svobod formou pravicového extremismu. V roce 2016 byl zaznamenán pokles počtu rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení FO, který měl za hlavní důvod nesplnění podmínky bezúhonnosti. Z těchto zjištění lze posoudit, že rok 2016 nebyl oproti předchozímu roku příliš významný svými důvody, či nijak nevykazoval abnormální výskyt bezpečnostních rizik.

4.3 Přehled roku 2017

Tabulka 3: Přehled roku 2017

	Důvěrné	Tajné	Přísně tajné	Celkem
Přijaté žádosti	2 462	2 815	168	5 445
Osvědčení vydáno	2 365	2 746	186	5 297
Osvědčení nevydáno	7	6	0	13
Řízení zastaveno	65	49	2	116

Vlastní zpracování 3, zdroj: www.nbu.cz

V roce 2017 bylo přijato 5 445 žádostí o vydání osvědčení FO, což je o 294 žádostí méně než v předchozím roce. Počet přijatých žádostí v porovnání s rokem 2016 poklesl o 19,5 %. I v tomto roce tvořily největší podíl přijatých žádostí stupně utajení T (52 %) a D (45 %). Poměrně malou část tvořily žádosti stupně PT, a to s celkovým počtem 168 žádostí. V roce 2017 byly žádosti podávány rovnoměrně v průběhu celého roku, přičemž nejvíce žádostí bylo podáno v květnu – 577 žádostí. O vydání osvědčení FO rozhodl NBÚ v 5 297 případech a v 13 případech žádosti nevyhověl. K zastavení řízení došlo ve 116 případech. Nejčastějším důvodem k zastavení řízení bylo rozhodnutí účastníka řízení k zpětvzetí žádosti (57 případů), tedy téměř polovinu žádostí vzali účastníci zpět. Ze statistického přehledu lze vydedukovat, že poměr mezi nevydaným osvědčením a zastaveným řízením je nevyvážený. Úřad v tomto roce zastavil o 90 % více řízení, než bylo případů nevydání osvědčení. Nejčastějším důvodem zastavení bezpečnostního řízení – 39 případů – bylo nedodržení povinnosti odpovědné osoby neprodleně oznámit NBÚ důvody pro přístup žádající FO k utajovaným informacím. Úřad může v takovém případě

řízení zastavit, neboť důvod řízení zaniká. Tyto kroky povedou ke snížení nákladů bezpečnostního řízení. Zánikem důvodu NBÚ opět posiluje princip „need to know“.

4.3.1 Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby

Každým rokem je významnou činností NBÚ v oblasti personální bezpečnosti prověřování splnění podmínek u osob, kterým již osvědčení FO bylo vydáno. Úřad se tak ujistí, že i po vydání osvědčení osoby nadále dodržují své povinnosti a splňují podmínky pro vydání osvědčení. V roce 2017 bylo prověřeno celkem 5 039 držitelů osvědčení FO, což je o 1 043 případů více než v předchozím roce. Úřad potřebné informace pro prověřování držitelů osvědčení získává od spolupracujících orgánů státu, Policie ČR, zpravodajských služeb nebo z vlastní činnosti, která vyplývá z průběžného sledování otevřených zdrojů informací. Značná část prověřených případů prošla periodickým ověřováním, které je realizováno v průběhu platnosti osvědčení FO. Ve 121 případech, tedy ve 2,4 % z celkového množství případů, prověřování vyústilo v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení FO. V 19 případech toto prověřování vedlo k vydání rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení FO.

4.3.2 Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby

V roce 2017 NBÚ ve 13 případech nevydal osvědčení FO a v 19 případech platnost osvědčení zrušil. Významnou část těchto případů tvořily důvody, které se týkaly bezpečnostní spolehlivosti, konkrétně § 12 odst. 1 písm. d) ZOUI, který souvisel s výskytem bezpečnostního rizika podle § 14 odst. 3 písm. d) zákona, jehož hlavní podstatou je chování držitele osvědčení, které má vliv na jeho důvěryhodnost, ovlivnitelnost nebo schopnost utajovat informace. Chování držitelů osvědčení, jež mělo vliv na bezpečnost utajované informace, je různorodé, avšak dominantním důvodem naplnění bezpečnostního rizika bylo v tomto roce rizikové chování jak v osobní sféře, tak ve sféře služební. Držitelé osvědčení nejčastěji projevovali v osobní sféře náznaky patologického chování, které bylo spojeno s užíváním omamných a psychotropních látek, nebo se pohybovali v kriminálním prostředí. Objevily se i případy zamlčování nebo uvádění nepravdivých informací ohledně majetkových či finančních záležitostí, stejně jako v oblasti pracovní nebo služební. Ve služební i pracovní sféře NBÚ zaznamenal takové jednání držitelů osvědčení, které

naznačovalo korupční chování, přičemž nebylo tak závažné, aby byli postiženi normami trestního práva. Nicméně svým chováním ohrožovali zájmy bezpečnosti veřejné správy. Bezpečnostní riziko, kterého se držitelé dopustili, je především mířeno na udržování vztahů, jež v rámci výkonu jejich práce, popřípadě služebních či jiných činností není možné sloučit pro udržení bezpečnosti utajovaných informací. Držitelé osvědčení častokrát zneužívali svého postavení nebo svěřených oprávnění k utajovaným informacím v rámci své služby k prospěchu vlastních zájmů, a to buď soukromých, nebo pro využití dalšími osobami.

Pozitivním poznatkem roku 2017 byl oproti předchozímu roku pokles bezpečnostních rizik, které souvisí s nezodpovědným nakládáním s vlastními financemi, zadlužováním a nezvládnutím vlastní materiální situace, jež vedla ke zvýšení rizika ovlivnitelnosti držitele osvědčení, k možnosti zkorumpovatelnosti držitele a k pochybám o jeho schopnosti udržet utajovanou informaci.

U některých držitelů osvědčení FO, kterým NBÚ platnost osvědčení zrušil, byla objevena i fakultativní rizika, jako je podle § 14 odst. 3 písm. i) ZOUI neposkytnutí nezbytné součinnosti při bezpečnostním řízení zahájeném podle § 101 odst. 1 zákona, která souvisela s úmyslným mařením úkonů tím, že nebyly dodány úplné informace o stavu věci, a proto nebylo možné posoudit, zda šetřené osoby jsou bezpečnostně spolehlivé. Úřad v jednom případě nevydal osvědčení FO kvůli osobnostní nezpůsobilosti vlivem výskytu poruchy, která měla vliv na spolehlivost žadatele nebo jeho schopnost utajovat informace. Dále bylo v tomto roce zaznamenáno několik případů obligatorních bezpečnostních rizik, jež ohrožily zájmy ČR v oblasti ekonomiky a vnitřního pořádku státu. Tato rizika souvisela s potlačováním základních lidských práv a svobod. Konkrétně byla objevena podpora činnosti, která byla prospěšná pro složky bývalé Státní bezpečnosti na úkor základních práv a svobod konkrétních občanů tehdejší ČSSR.

Ostatní rizika se v roce 2017 objevila jen výjimečně, ačkoli je nelze vzhledem k závažnosti přehlížet. Jedním z bezpečnostních rizik, které bylo objeveno u držitelů osvědčení FO byl styk s osobou, která vyvíjí nebo vyvíjela činnost proti zájmům ČR. Úřad musel na základě těchto činností posoudit rizikové kontakty konkrétních osob a potencionální hrozbu pro zájmy ČR. Pro odhalení a dokumentaci zmíněných bezpečnostních rizik musel NBÚ navázat spolupráci se zpravodajskými službami nebo ostatními orgány státu.

V tomto roce nebyl zaznamenán výrazný výkyv počtu rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení z důvodu nesplnění podmínky bezúhonnosti, kdy hlavním důvodem nesplnění této podmínky bylo odsouzení za trestný čin, který souvisel s řízením motorového vozidla pod vlivem návykových látek. Tento důvod nesplnění podmínky se týkal celkem 5 případů.

4.4 Přehled roku 2018

Tabulka 4: Přehled roku 2018

	Důvěrné	Tajné	Přísně tajné	Celkem
Přijaté žádosti	2 232	2 719	224	5 175
Osvědčení vydáno	2 214	2 577	179	4 970
Osvědčení nevydáno	6	3	1	10
Řízení zastaveno	48	39	9	96

Vlastní zpracování 4, zdroj: www.nbu.cz

Ze statistických přehledů z roku 2018 vyplývá, že NBÚ přijal 5 175 žádostí o vydání osvědčení FO, což je o 270 žádostí (o 4,9 %) méně než v předchozím roce. Stejně jako v předchozích letech nejvíce přijatých žádostí o osvědčení bylo podáno pro stupeň utajení T s podílem 53 % a stupeň utajení D s podílem 43 %. Přijatých žádostí stupně utajení PT bylo celkem 224, došlo tedy k navýšení o 33 % oproti předchozímu roku, kdy bylo pro tento stupeň utajení podáno 168 žádostí. Nejvíce žádostí bylo přijato v prosinci – 548, ačkoli se žádosti podávaly poměrně rovnoměrně v průběhu celého roku. Pro vydání osvědčení FO se úřad rozhodl celkem v 4 970 případech, přičemž osvědčení nevydal v 10 případech. Bezpečnostní řízení bylo v tomto roce v 96 případech zastaveno. Nejčastějším důvodem zastavení řízení bylo pominutí skutečností, které odůvodňovaly žádost FO, samotným žadatelem. Týkalo se to celkem 40 případů. Takové řízení může úřad zastavit a tím snížit náklady spojené s procesem bezpečnostního řízení, přičemž opět posílí princip „need to know“.

4.4.1 Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby

NBÚ značnou část své práce v oblasti personální bezpečnosti zaměřuje na ověřování, zda osoby, jež drží osvědčení FO i nadále splňují podmínky, které souvisí s jeho vydáním. V roce 2018 bylo prověřeno celkem 3 596 držitelů osvědčení. Značnou část případů představovalo periodické ověřování, které se realizuje v době platnosti osvědčení. Prověřování mělo za následek zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení FO u 76 případů

a ve 26 případech bylo řízení ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení FO.

4.4.2 Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby

V roce 2018 bylo NBÚ vydáno 10 rozhodnutí o nevydání osvědčení FO a 26 rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení. V porovnání s předchozím rokem, kdy bylo vydáno 19 rozhodnutí o zrušení platnosti FO, byl zaznamenán značný nárůst počtu rozhodnutí, konkrétně o 36 %. Stejný nárůst byl zaznamenán i v porovnání s rokem 2016.

Důvody rozhodnutí úřadu o nevydání osvědčení FO nebo vydání rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení jsou především spojeny s nesplněním podmínky bezpečnostní spolehlivosti. Nesplnění této podmínky je spojeno s fakultativními bezpečnostními riziky, která jsou charakteristická tím, že pro posouzení jednání, jehož se žadatel či držitel osvědčení dopustil, přihlíží úřad k dalším skutečnostem, jež mohou rozhodovat o tom, do jaké míry je toto jednání zásadním pro ovlivnění chování žadatele či držitele osvědčení, nebo zda má toto jednání vliv na jeho schopnost utajovat informace. Tyto skutečnosti jsou vždy vzhledem ke konkrétním případům unikátní. Některá jednání se však v různých případech opakovala – například neplnění povinností uhradit své finanční závazky, které vyplývají ze závazkových vztahů (splácení dluhů). Dále se v několika případech objevovalo jednání v podobě majetkových podvodů, jež souvisely s výkonem služby nebo s pracovními povinnostmi.

Bezpečnostní riziko, které se pravidelně objevovalo v záznamech každého sledovaného roku, je riziko podstoupené jednáním spáchaném pod vlivem alkoholu, přičemž se jednalo o řízení motorového vozidla pod vlivem omamných látek.

V tomto roce byl zaznamenán nárůst počtu bezpečnostních rizik spojených s jednáním v obchodních korporacích, kde k zakrytí funkce nebo jinak významného vlivu jiné osoby si s cílem formálního působení orgánů obchodní korporace zvolí tzv. „bílého koně“, jenž je v postavení vlastníka majetku či v orgánech jisté korporace.

Dalším z mnoha důvodů shledání držitele nebo žadatele o osvědčení FO nespolehlivým v oblasti bezpečnosti, který se často opakoval, je fakultativní bezpečnostní riziko spojené s neposkytnutím součinnosti při bezpečnostním řízení, které má za následek úmyslné maření úkonů bezpečnostního řízení. Toto riziko se objevilo ve 4 případech. V jednom případě

zaznamenal NBÚ výskyt bezpečnostního rizika, kterým bylo jednání, kdy se žadatel nebo držitel osvědčení FO stýkal s osobou, jež vyvíjí nebo vyvíjela činnosti proti zájmům ČR. Takový případ byl jedním ze 3, kdy úřad konstatoval výskyt tohoto rizika na základě informací doložených zpravodajskými službami, se kterými úřad úzce spolupracoval.

Rok 2018 se od předchozích let liší tím, že neshledal u žadatele nebo držitele osvědčení FO žádné obligatorní bezpečnostní riziko. Úřad však nepominul významný důvod pro zrušení platnosti osvědčení, který se týkal nesplnění podmínky bezúhonnosti. V tomto roce bylo z tohoto důvodu vydáno celkem 9 rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení FO. Podmínka bezúhonnosti byla porušena převážně ze stejných důvodů, jako tomu bylo v předchozích letech, tedy kvůli trestnému činu ohrožení při řízení motorového vozidla pod vlivem omamných látek.

Je vhodné zmínit jeden případ, kdy NBÚ vydal rozhodnutí o nevydání osvědčení FO z důvodu nesplnění podmínky osobnostní způsobilosti kvůli výskytu poruchy, tedy obtíží, které mohou mít vliv na spolehlivost osoby nebo na její schopnost utajovat informace.

4.5 Přehled roku 2019

Tabulka 5: Přehled roku 2019

	Důvěrné	Tajné	Přísně tajné	Celkem
Přijaté žádosti	2 480	4 019	193	6 692
Osvědčení vydáno	2 373	3 202	201	5 776
Osvědčení nevydáno	9	5	0	14
Řízení zastaveno	57	38	3	98

Vlastní zpracování 5, zdroj: www.nbu.cz

NBÚ přijal v roce 2019 celkem 6 692 žádostí o vydání osvědčení FO, což je o 1 517 žádostí více než v předchozím roce. Žádosti byly přijaty nejvíce pro stupeň utajení T s podílem 60 % a pro stupeň utajení D s podílem 37 %. Množství přijatých žádostí o vydání osvědčení stupně utajení PT se v tomto roce snížilo o 16 % oproti předchozímu roku. V roce 2019 byly žádosti podávány celkem nerovnoměrně v průběhu celého roku, s největším množstvím podaných žádostí v listopadu (731) a v prosinci (857 žádostí), což je téměř čtvrtina z celkových podaných žádostí za celý rok. V tomto roce se úřad rozhodl vydat osvědčení FO celkem v 5 776 případech a ve 14 případech nevyhověl. Úřad zastavil bezpečnostní řízení celkem u 98 případů, převážně kvůli zpětvzetí žádostí o vydání osvědčení FO, kterých bylo 45. Dalším dominantním důvodem zastavení řízení představovalo 41 případů, kdy došlo

k pomnutí skutečností, které obhajovaly důvody podání žádosti FO. Tímto důvod řízení zanikl, úřad mohl žádosti zastavit a zároveň tak snížit náklady na provoz bezpečnostních řízení, které by v jiných případech musely být dokončeny. Úřad tím opět posiluje princip „need to know“.

4.5.1 Prověřování splnění podmínek po vydání osvědčení fyzické osoby

NBÚ kromě přijímání žádostí musí zajistit, aby držitelé osvědčení FO i nadále splňovali podmínky, které jim byly určeny pro vydání osvědčení. Proto je každoročně v oblasti personální bezpečnosti běžnou činností prověřování držitelů osvědčení. V roce 2019 úřad prověřil celkem 1 888 držitelů osvědčení FO, což je o 1 708 méně než v roce předchozím. Důvodem značného poklesu prověřování držitelů osvědčení byl nárůst počtu žádostí o vydání osvědčení, přičemž úřad neměl dostatek personálu na prověřování držitelů osvědčení. Ze stejných důvodů bylo omezeno i periodické ověřování držitelů osvědčení FO, které se standardně provádí v době platnosti osvědčení. I přes omezení prověřování bylo prověřeno 70 případů, které vyústily v zahájení řízení o zrušení platnosti osvědčení FO a 23 z nich bylo ukončeno vydáním rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení.

4.5.2 Analýza důvodů nevydání nebo zrušení osvědčení fyzické osoby

Podle statistických přehledů z roku 2019 bylo NBÚ vydáno 14 rozhodnutí o nevydání osvědčení FO a 23 rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení. Stejně jako v předchozích letech byly došlo většinou k nesplnění podmínek, které se týkaly bezpečnostní spolehlivosti. Úřad v těchto případech zaznamenal několik bezpečnostních rizik, které při musely být posouzeny na základě dalších skutečností, jež by v daném případě mohly být rozhodující. Nejčastějším bezpečnostním rizikem, které bylo v tomto roce možné zaznamenat, je podle § 14 odst. 3 písm. d) ZOUI chování, jež má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace. Toto riziko se objevilo u 18 případů, což představuje velmi častý důvod porušení povinností účastníků řízení. Dominantním bezpečnostním rizikem, kterého se účastníci řízení dopustili nejen v roce 2019, bylo řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu nebo omamných látek. Další rizik se dopustili účastníci řízení při jednání, jež souviselo s jejich majetkovou situací (neuvážené nakládání s vlastními finančními prostředky). Úřad v tomto roce zaznamenal 2 případy, kdy se na riziko přišlo prostřednictvím zpráv s utajovanými informacemi od spolupracujících

zpravodajských služeb. Ostatní rizika plynula např. z těchto jednání: formální působení tzv. „bílého koně“ v řídicích pozicích obchodních korporací kvůli zakrytí vlivu jiné osoby, nerespektování listovního tajemství, podvodné jednání a krádeže.

Mezi fakultativní rizika, kterých se držitel osvědčení FO dopustil, vedla k bezpečnostní nespolehlivosti, která je považována za bezpečnostní riziko podle 14 odst. 3 písm. i) ZOUI, tedy opakované neposkytnutí nezbytné součinnosti při bezpečnostním řízení zahájeném podle § 101 odst. 1 zákona. Celkem v 7 případech držitel osvědčení toto riziko naplnil především kvůli jednání, když se opakovaně bez omluvy nedostavil k pohovoru podle § 105 zákona.

Úřad zaznamenal nepatrný nárůst obligatorních bezpečnostních rizik oproti předchozímu roku. Především se růst týkal bezpečnostního rizika podle § 14 odst. 2 písm. b) ZOUI, tedy činnosti spočívající v potlačování základních lidských práv a svobod, popřípadě podpora takové činnosti. Toto riziko se objevilo u 5 účastníků řízení, kteří jednali ve prospěch bývalé Státní bezpečnosti za cenu základních práv a svobod konkrétních občanů tehdejší ČSSR, přičemž v 1 případě se jednalo o chování podporující shromáždění ultrapravicových organizací.

Poměrně opakujícím se důvodem pro vydání rozhodnutí o zrušení platnosti osvědčení FO bylo nesplnění podmínky bezúhonnosti, přičemž převažovalo jednání, jehož následkem bylo odsouzení za trestný čin ohrožení v podobě konzumace alkoholu či jiné návykové látky spojené s řízením motorového vozidla.

5 Výsledky práce, diskuse a navržená řešení

Otázku, zda jsou povinnosti a podmínky pro přístup k utajovaným informacím dodržovány žadateli o osvědčení bylo možné zodpovědět již v průběhu zpracování údajů z jednotlivých let. Tím bylo také zodpovězeno na efektivnost opatření pro ochranu utajovaných informací v personální oblasti. Je zřejmé, že pokud je počet osob, kteří podmínky nedodržely za vybrané období přibližně stejné, i když se počet žádostí o vydání osvědčení zvyšuje, znamená to, že jsou opatření efektivní. Vybraném období se počet přijatých žádostí postupem času snižuje, až na rok 2019, kde se přijalo rekordních 6 692 žádostí. V počtu prověřených držitelů osvědčení se postupem času zvyšuje a v roce 2019 je naopak nejméně prověřených. Na to měl vliv nedostatek personálu. Pozoruhodná je stagnace v počtu držitelů osvědčení, kteří nesplnili podmínky. Ačkoliv se postupem času zvyšují počty přijatých žádostí i počty prověřených držitelů, ti, kteří nesplnili podmínky tvoří jen nepatrnou část. Zatímco počtu zrušených nebo nevydaných osvědčení je nejvíce v roce 2015, v ostatních letech trend klesá. Nejvíce se objevovaly bezpečnostní rizika spojená s nesplněním podmínky bezúhonnosti, neschopnost plnit své finanční závazky nebo korupční chování. Držitelé osvědčení často zneužívali své postavení a přístup k utajovaným informacím k vlastním benefitům nebo se pohybovali v kriminálním prostředí.

5.1 Přijaté žádosti o osvědčení a vydané osvědčení fyzické osoby 2015–2019 a grafické znázornění

Tabulka 6: Přijaté a vydané žádosti osvědčení 2015–2019

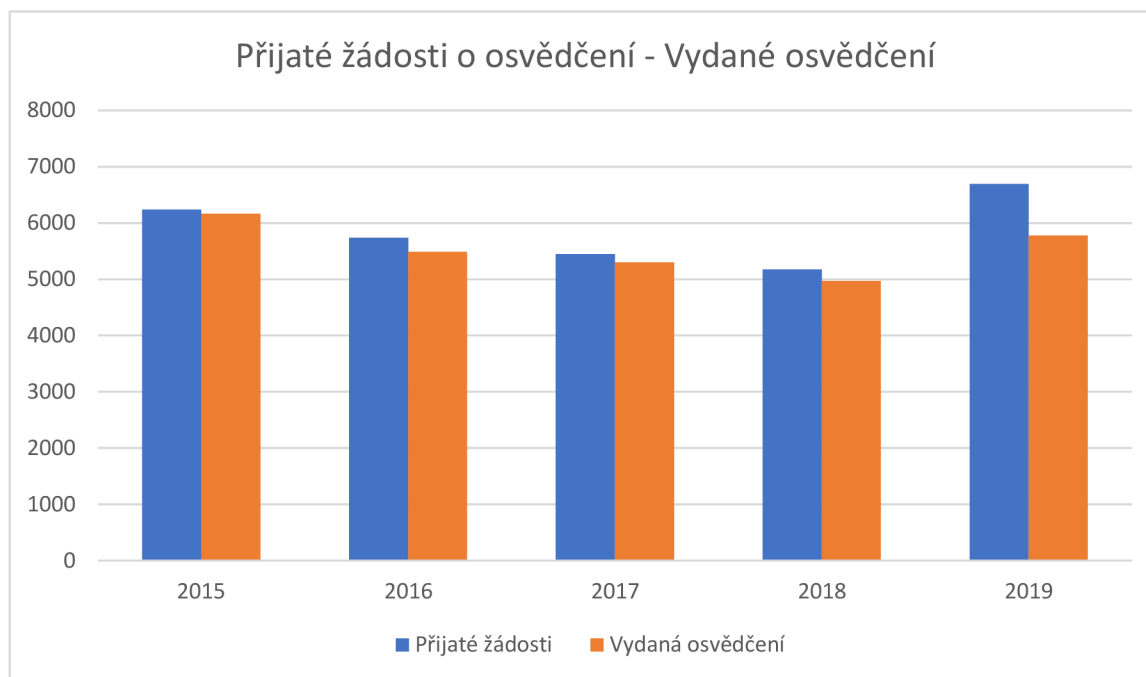
	2015	2016	2017	2018	2019
Počet přijatých žádosti	6 239	5 739	5 445	5 175	6 692
Osvědčení vydáno	6 161	5 487	5 297	4 970	5 776

Vlastní zpracování 6, zdroj: www.nbu.cz

Jak ukazuje tabulka, v roce 2015 přijal NBÚ celkem 6 236 žádostí o vydání osvědčení a z toho vydal 6 161 žadatelům, což je nejvíce vydaných žádostí z pozorovaného období. Od roku 2016 se počet přijatých žádostí snižuje až do roku 2019, kdy byl počet přijatých žádostí nejvyšší, tedy celkem 6 692 přijatých žádostí. Počet vydaných osvědčení ve stejném období od 2016 do 2018 se také snížil. Vzhledem k největšímu počtu přijatých žádostí v roce

2019 vydal úřad 5 776 žadatelům osvědčení, to je o 385 vydaných osvědčení méně než v roce 2015, kdy bylo vydáno nejvíce osvědčení.

Graf 1: Přijaté a vydané žádosti osvědčení 2015–2019

Vlastní zpracování 7, zdroj: www.nbu.cz

V grafu je znázorněn počet přijatých žádostí o získání osvědčení fyzické osoby, který se v průběhu let snižuje. S nimi se snižuje i počet vydaných osvědčení. V roce 2015 bylo vydáno nejvíce vůči přijatých žádostí. V roce 2019 nastal náhlý nárůst počtu přijatých žádostí i vydaných osvědčení.

5.2 Prověřování splnění podmínek držitelů osvědčení fyzické osoby 2015–2019 a grafické znázornění

Tabulka 7: Prověření držitelé osvědčení 2015-2019

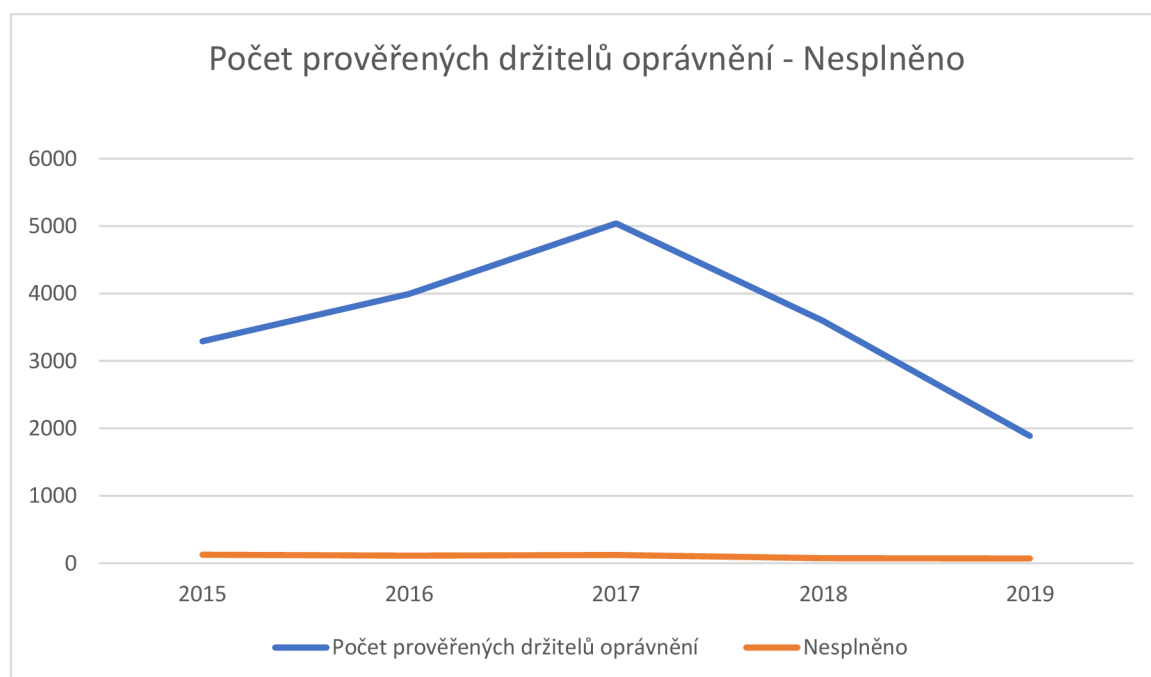
	2015	2016	2017	2018	2019
Počet přijatých žádosti	3 392	3 996	5 039	3 596	1 888
Osvědčení vydáno	126	111	121	76	70
Procento držitelů – nesplnili podmínky (%)	3.82	2.77	2.40	2.11	3.70

Vlastní zpracování 8, zdroj: www.nbu.cz

Z tabulky je zřejmé, že nejvíce osob bylo prověřeno v roce 2017 s celkovým počtem 5 039, kdy bylo zároveň zaznamenáno nejméně osob, které měly problém s plněním podmínek nebo jim bylo osvědčení zrušeno. Z celkového počtu každý 36. prověřovaný nesplnil

podmínky nebo mu bylo osvědčení zrušeno. V roce 2015 nebyly splněny podmínky u 3,82 % osob z celkového počtu prověřených, to je nejvíce ze sledovaného období. NBÚ byl v roce 2017 schopen vzhledem k vysokému počtu pracovníků prověřit nejvyšší počet držitelů osvědčení za sledované období a zároveň měl nejlepší výsledky ohledně plnění podmínek držitelů osvědčení. V letech 2015, 2016 a 2018 bylo prověřeno přibližně stejné množství osob, ale trend počtu nesplněných podmínek se postupem času zlepšuje, kdy z každého 20. držitele, jenž nesplnil podmínky, se počet případů snížil na každého 35. držitele. V roce 2018 je v poměru počtu prověřených zaznamenán nejnižší počet nesplněných podmínek. Pouze 2,11 % prověřených podmínky nesplnilo. Přehled vykazuje známku pokroku od roku 2015, a to v počtu držitelů, kteří splňují podmínky pro ochranu utajovaných informací, do roku 2019, kdy je zaznamenán náhlý propad počtu prověřovaných na pouhých 1 888 a zvýšení počtu držitelů, kteří nesplnili podmínky nebo jim bylo osvědčení zrušeno u každého 20. prověřovaného. Důvodem byl nedostatek personálu, jenž se mohl zabývat prověřováním držitelů, a to kvůli zvýšení žádostí o vydání osvědčení, na které byl personál přednostně alokovan. Omezeno bylo také periodické ověřování z identického důvodu. Počet prověřovaných držitelů postupem času klesá a procento držitelů, kteří nesplnili podmínky také klesá, a to až do roku 2019, kdy se objevuje značný nárůst.

Graf 2: Prověření držitelé osvědčení 2015-2019

Vlastní zpracování 9, zdroj: www.nbu.cz

Křivka počtu prověřovaných držitelů osvědčení od roku 2015 až 2017 roste a poté prudce klesá až do roku 2019. Z grafů je možné vydedukovat, že v letech, kdy klesal celkový počet přijatých žádostí o osvědčení, tedy od roku 2015 do 2018, rostl počet prověřených. Z počtu prověřených držitelů osvědčení v letech 2016 a 2017 je zřejmé, že bylo prověřeno téměř o polovinu držitelů více než v předchozím sledovaném roce. Zatímco křivka držitelů, kteří nesplnili podmínky pro přístup k utajovaným informacím je po celé sledované období v jedné rovině. Vzhledem k tomu, že křivka počtu držitelů, kteří nesplňují podmínky neroste společně s křivkou počtu prověřených, nemá množství prověřených osob vliv na počet nesplnění podmínek u držitelů osvědčení. Výsledek grafu je pozitivní díky křivce nesplněných podmínek, která ukazuje stagnaci. Úřad dokázal prověřit i více jak 5000 osob v jednom roce a dosáhnout obdobného počtu držitelů, kteří nesplnili podmínky jako v letech, kdy prověřili jednou méně osob. Potvrzuje tak účinnost bezpečnostních nástrojů pro ochranu utajovaných informací v personální bezpečnosti.

5.3 Nevydaná osvědčení a zrušení platnosti osvědčení fyzické osoby 2015–2019 a grafické znázornění

Tabulka 8: Nevydaná a zrušená osvědčení 2015-2019

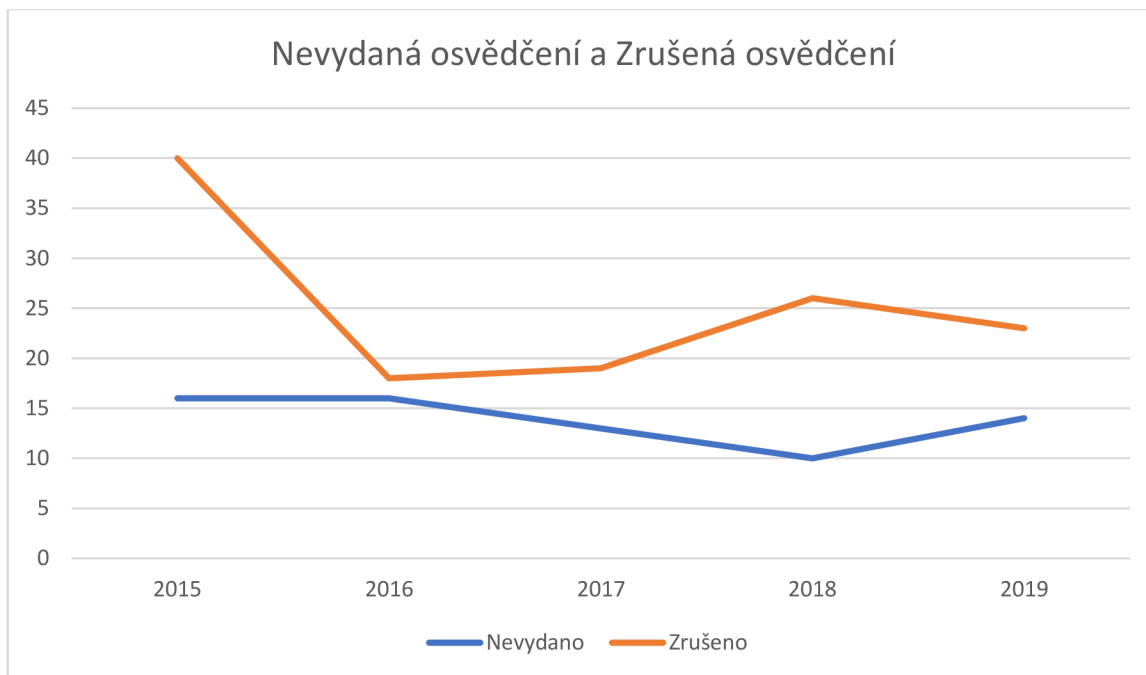
	2015	2016	2017	2018	2019
Počet přijatých žádostí	6 236	5 739	5 445	5 175	6 692
Nevydání osvědčení	16	16	13	10	14
Procento držitelů – nevydáno osvědčení (%)	0,25	0,27	0,23	0,19	0,20
Zrušena platnost osvědčení	40	18	19	26	23
Procento držitelů – zrušena platnost (%)	0,64	0,31	0,34	0,50	0,34

Vlastní zpracování 10, zdroj: www.nbu.cz

Tabulka ukazuje, že roce 2015 nebylo vydáno osvědčení FO celkem 16 osobám z celkového počtu 6 236 podaných žádostí, což je 0,25 %, a platnost osvědčení byla zrušena 40 FO (0,64 %). Nejčastějším důvodem bylo rizikové chování, které vede k nesplnění základní podmínky bezpečnostní spolehlivosti. V tomto roce se také často objevovalo rizikové chování žadatelů, kteří obcházeli právní předpisy kvůli vlastním majetkovým zájmům, především ovlivňováním vztahů pro budoucí majetkový prospěch. Dalším důvodem nevydání osvědčení bylo také nesplnění podmínky bezúhonnosti, která je spojena s řízením motorového vozidla pod vlivem návykových látek. Závažným rizikem, které se v roce 2015 objevovalo v několika případech spojených s potlačováním základních lidských práv a svobod, kdy žadatel opakovaně vyvíjel činnost proti zájmům ČR ve formě pravicového extremismu. V roce 2016 NBÚ nevydal osvědčení celkem 16 osobám, to je stejně jako

v předchozím sledovaném roce. Platnost osvědčení byla v 18 případech zrušena, což je o 22 méně zrušených platností osvědčení než v předchozím roce. Úřad vykazuje nejlepší výsledek v počtu zrušených platností osvědčení ve srovnání s ostatními sledovanými roky. Jako nejčastější fakultativní bezpečnostní riziko se v tomto roce projevila neschopnost žadatele hradit své finanční závazky nebo zamlčení informace o finanční situaci. V tomto roce se v několika případech opět objevilo potlačování lidských práv ve formě pravicového extremismu. Pozitivní výsledek je u sledování bezúhonnosti, která v roce 2016 klesla. Rok 2017 vykazuje mírný pokles u nevydaných osvědčení a nepatrný nárůst v případě zrušení platnosti osvědčení FO. Častými důvody byly opět nedůvěryhodnost žadatele o osvědčení, naplnění bezpečnostního rizika kvůli rizikovému chování žadatele osvědčení, který se pohyboval v kriminálním prostředí nebo sám vyvíjel činnost proti zájmům ČR. V tomto roce klesl počet případů nezodpovědnosti vůči vlastním finančním závazkům, zato ale vzrostl počet případů korupčního chování žadatelů. V několika případech nebyla splněna podmínka bezúhonnosti. V roce 2018 nebylo vydáno osvědčení nejmenšímu počtu žadatelů ve sledovaném období 2015–2019, tedy pouhým 0,19 % z celkového počtu přijatých žádostí. Velkem 26 držitelům byla zrušena platnost osvědčení, což je druhý nejvyšší počet zrušených platností za celé sledované období. Důvody byly velmi obdobné jako v předchozích letech. Výrazně se objevovala neschopnost hradit finanční závazky, dále to byly majetkové podvody, následovaly případy nesplnění podmínky bezúhonnosti a bezpečnostní spolehlivosti nebo maření úkonů v bezpečnostním řízení. Výjimečné bezpečnostní riziko, kterého se žadatel dopustil, představovalo dosazení tzv. „bílého koně“ v korporacích. V jednom případě se objevilo riziko osobnostní způsobilosti kvůli psychické poruše žadatele. V roce 2019 bylo procento nevydaných osvědčení poměrně nízké vůči celkovému počtu přijatých žádostí, a to 0,2 %. Platnost byla zrušena 23 držitelům osvědčení, což je 0,34 % z celkového počtu držitelů osvědčení FO. V tomto roce převažovaly důvody nevydání či zrušení platnosti osvědčení, jako jsou neposkytování součinnosti při bezpečnostním řízení a riziko bezpečnostní spolehlivosti. Objevovaly se případy obligatorních bezpečnostních rizik a potlačování základních lidských práv a svobod.

Graf 3: Nevydaná a zrušená osvědčení 2015-2019

Vlastní zpracování 11, zdroj: www.nbu.cz

Trend počtu nevydaných a osvědčení od roku 2015 klesá, zatímco počet zrušených stagnuje. V roce 2016 bylo nejméně zrušených osvědčení za sledované období a nejvíce nevydaných osvědčení. Od roku 2016 křivky rostou opačným směrem až do roku 2019, kdy se mírně přibližují. V případě, že by trend pokračoval tímto směrem, byly by počty nevydaných a zrušených osvědčení vyrovnané.

5.4 Diskuse a návrhy řešení

Oblast utajovaných informací je velmi rozsáhlou tématikou, o které je jen málo dostupných informací, proto se může působit složitě. Při zpracování práce bylo možné prohlédnout webové stránky NBÚ a prozkoumat jakým způsobem informují veřejnost o dané problematice. Vzhledem k tomu, že je většina informací odvozena ze Zákona, mohou působit nepřehledně až zdlouhavě. Na webu jsou však velmi přehledně popsána jednotlivá témata i se zařazením do kategorií. Žadatelé o osvědčení se tak mohou velmi snadno zorientovat v odkazech, kde jim je odpovězeno na všechny otázky ohledně této problematice.

Cílem analýzy bylo rozebrat a porovnat, zda jsou utajované informace dostatečně chráněné Úřadem v oblasti personální bezpečnosti. Lidská složka může způsobit únik informací, a proto bylo zájmem autora prozkoumat, čím jsou žadatelé motivováni plnit své povinnosti.

Podle výsledků bylo na otázku zodpovězeno tak, že minimum držitelů nesplnili podmínky nebo nedodržovali povinnosti při ochraně utajovaných informací. Proto bylo možné potvrdit, že důkladné prověřování žadatelů a povinnosti, které byly podloženy vysokými tresty, byly efektivním způsobem, jak zajistit bezpečnost v personální oblasti při ochraně utajovaných informací.

Jednou z negací, která se v průběhu analýzy opakovaně vyskytovala byl nedostatek personálu, který by mohl důkladně prověřit držitele osvědčení. Důležitějším úkonem Úřadu je vydat co nejvíce nových osvědčení, aby žadatelé mohli nastoupit do práce, nebo zahájit spolupráci, ke které je nutný přístup k utajovaným informacím. Prověření držitelů osvědčení fyzické osoby je proto nižší prioritou. Pro Úřad je však neméně důležité. V této situaci by bylo vhodné řešení, které by pomohlo Úřadu aplikovat pracovníky na nezbytné úkoly, jako jsou osobní pohovory, které není možné zautomatizovat. Ostatní úkony, jako dotazníky, je možné vyřešit pomocí on-line aplikace s dotazníky, automatickým oznamováním termínů o ukončení platnosti osvědčení a rezervační systém pro žádosti o nové osvědčení, či oznámení změn v podmínkách pro udržení osvědčení. Aplikace by mohla pomoci sledovat dodržování povinností pomocí propojení dat s mediálními a policejními zdroji informací. Databáze držitelů osvědčení by byla propojena s databází policejních a mediálních záznamů, tudíž by byla neustále aktuální. V aplikaci by se vedly osobní profily jednotlivých držitelů osvědčení. Aplikace by tak ušetřila čas i náklady na pracovníky, kteří by se mohli věnovat náročnějším pracovním úkolům na Úřadě. Takové řešení by z počátku vyžadovalo vyšší investici, díky které budou náklady na personál postupem času nižší.

6 Závěr

Úprava problematiky ochrany utajovaných informací je vymezena v zákoně č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, a je doplněna o další právní normy. V této oblasti je vyžadována jednoznačnost a přesnost vymezení jednotlivých pojmů a norem v oblasti utajovaných informací a také přísná opatření v rámci jejich ochrany. V oblasti personální bezpečnosti je člověk hlavním faktorem pro vznik bezpečnostních rizik, která z důvodu porušení povinností zainteresovaných osob mohou způsobit újmu zájmů ČR, či dokonce narušit bezpečnost státu. Proto je potřeba pečlivě sledovat trend vývoje vydání osvědčení a porušení povinností držitelů či žadatelů o osvědčení, aby byla zajištěna efektivní ochrana utajovaných informací. Hlavním zájmem státu je zachovat státní svrchovanost, bezpečnost, územní celistvost, ústavnost a ochranu zájmů ČR jak v ekonomickém, tak v politickém ohledu. Pro obranu státu jsou právě utajované informace jednou z nejdůležitějších oblastí.

Tato materie je obecným přehledem v tématu utajovaných informací především se zaměřením na povinnosti při ochraně utajovaných informací a personální bezpečnost, kde je poukázáno na proces ověřování držitelů a žadatelů osvědčení FO. V práci byly osvětleny základní pojmy v oblasti ochrany utajovaných informací, které mají přiblížit problematiku utajovaných informací, aby by celá bakalářská práce pro čtenáře srozumitelná. Je třeba upozornit na složitost a rozsáhlost celé problematiky, která by v detailním znění mohla působit až nepřehledně.

Poznatky v teoretické části by měly objasnit rozdíly mezi informacemi obecně a definicí v právu. Cílem základních pojmů bylo vymezení informace citlivé a tajné a definovat jednotlivé stupně utajení. Vzhledem k rozsáhlému a komplikovanému tématu je možné práci vnímat jako základní náhled do tématu utajovaných informací, a především do procesu bezpečnostního řízení fyzických osob a personální bezpečnosti. V práci byly osvětleny podmínky pro přístup k utajovaným informacím z pohledu žadatelů o přístup či osvědčení FO.

Záměrem práce je také odborně definovat oblast administrativní bezpečnosti a postupu při nakládání s utajovanými informacemi. Vysvětleny byly i následky za porušení povinností při ochraně utajovaných informací.

Kromě základních poznatků a pojmů z oblasti utajovaných informací byly sledovány údaje v oblasti personální bezpečnosti z výpisů NBÚ z let 2015–2019, které byly následně

v praktické části mezi sebou porovnány. Rozebrány byly údaje o počtu podaných žádostí o vydání osvědčení fyzické osoby a jejich vydání a v opačném případě nevydání osvědčení, přičemž šlo o rozbor důvodů jejich nevydání. Dále byly v jednotlivých letech zhodnoceny důvody nevydání nebo zrušení platnosti osvědčení FO, kde bylo zpozorováno, že k porušení povinností držitelů osvědčení často vedly důvody, jež jsou v moderní době běžné vzhledem k snadnému přístupu k půjčkám a s nimi spojenými závazky, které dané osoby nejsou schopny naplnit. Několik opakujících se případů se týkalo protiprávního chování, konkrétně užití omamných látek při řízení vozidla, což vykazuje značnou nezodpovědnost vůči své pozici, která držitelům osvědčení umožňuje přístup k utajovaným informacím. Takové chování osoby, jež se jeví jako nedůvěryhodné, je bezpečnostním rizikem v oblasti personální bezpečnosti při ochraně utajovaných informací, a to kvůli možnému ovlivnění držitele osvědčení nebo jeho neschopnosti utajovat informace.

Praktická část směřovala k rozboru a porovnání důvodů porušení povinností ve sledovaném období ověření účinnosti bezpečnostních složek personální bezpečnosti. Úkolem bylo prověřit, zda jsou podmínky pro získání osvědčení FO či přístupu k utajovaným informacím ostatečně přísné, aby byl úřad efektivní a nebylo potřeba vynakládat zbytečné finanční prostředky a zaměstnávat pracovníky úřadu pro jednotlivé případy, které se do procesu složitějšího řízení o zastavení platnosti osvědčení či nevydání osvědčení dostanou pouhým nesplněním jedné podmínky. Protože se jedná o oblast, se kterou se s největší pravděpodobností může kdokoliv setkat, třeba při nástupu do práce ve státním orgánu či přímo v NBÚ, bylo hlavním cílem přiblížit její proces a sledovat úspěšnost zabezpečení utajovaných informací v personální oblasti. Jak je popsáno ve výsledcích práce, kde byly tendence v oblasti osvědčení FO znázorněny graficky, trend počtu nevydaných osvědčení a zrušených platností osvědčení se snižuje. Vzhledem k nízkým počtům nevydaných a zrušených osvědčení v porovnání s celkovým počtem přijatých žádostí o osvědčení nebo prověřovaných držitelů osvědčení je přesvědčivé, že si NBÚ vede se zajištěním ochrany informací a kontroly osob žádajících o přístup k utajovaným informacím dobře. Jak lze vidět v grafu č. 2, trend počtu prověřených držitelů osvědčení se snižuje a s ním stagnuje i počet zrušených osvědčení. Tím pádem mohl úřad snížit náklady na bezpečnostní řízení a další provoz, jenž je spojen s ověřováním fyzických osob. Pokud trend bude v tomto směru pokračovat i nadále, bude NBÚ schopen ušetřit prostředky, které může investovat do slabších článků úřadu.

V případě, že osoba musí z pracovního nebo služebního důvodu zažádat o přístup k utajovaným informacím, musí splnit podmínky pro vydání osvědčení. Tento dokument může také sloužit jako vodítko při objasnění podmínek a následků již před zažádáním přístupu, aby si mohl žadatel ujasnit, zda existuje nějaké riziko, například finanční závazky, které není schopen vyloučit, popřípadě nesplňuje základní podmínku bezúhonnosti aj. Tímto může NBÚ vyřadit žadatele, aniž by museli procházet nákladným bezpečnostním ověřováním, které by taktéž vedlo k nevydání osvědčení či zrušení platnosti osvědčení.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Přehled literatury a použitých zdrojů

DVOŘÁK, Jan. *Zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-016-8.

FÍK, Petr. *Metodika správy utajovaných dokumentů*. Praha: Institut pro správu dokumentů, 2020. ISBN 978-80-907792-0-4.

KATUŠČÁK, Dušan, Marta MATTHAEIDESOVÁ a Marta NOVÁKOVÁ, PASTIER, Jozef, Ladislav ĎURIČ a Viliam S. HOTÁR, ed. *Informačná výchova*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1998. Terminologický a výkladový slovník. ISBN 80-08-02818-1.

KORBEL, František. *Právo na informace: zákon o svobodném přístupu k informacím: zákon o právu na informace o životním prostředí: komentář*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-465-x.

MATES, Pavel. *Základy správního práva trestního*. 6. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 13. ISBN 9788074005671.

MUSIL, Rudolf. *Ochrana utajovaných skutečností*. Praha: Eurounion, 2001. ISBN 80-85858-93-2.

ZELENKA, Pavel. *Vybrané kapitoly z ústavního práva*. 3., dopl. vyd. Praha: Armex, 2006. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-30-6.

7.2 Webové stránky a příspěvky na webových stránkách

Bezpečnostní řízení. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1035-bezpecnostni-rizeni/>

HLAVA II TRESTNÍ ODPOVĚDNOST Díl 1. Základy trestní odpovědnosti: § 14 Přečiny a zločiny. *Zakony.centrum.cz* [online]. 2009 [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-1-hlava-2-dil-1-paragraf-14?full=1>

Jak požádat o osvědčení fyzické osoby (D, T, PT) – první žádost. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1040-jak-pozat-o-osvedceni-prvni-zadost/>

Obecně k personální bezpečnosti. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1043-obecne-k-personalni-bezpecnosti/>

Osvědčení fyzické osoby a certifikát (platnost, zánik platnosti, výměna): Osvědčení fyzické osoby. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/personalni-bezpecnost-oznameni-pro-v-osvedceni-d-t-pt-certifikaty/1045-osvedceni-fyzicke-osoby/>

PAVELKA, Ivan. Základní instituty ochrany utajovaných informací v ČR. *Google.com* [online]. 2017 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwis5uWm96zuAhWHw4sKHQIGCEcQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.mvc.r.cz%2Fsoubor%2Fpavelka-pdf.aspx&usg=AOvVaw3vkF7XmO2y9N3T9zoULAuD>

Prohlášení podnikatele – stupeň utajení Vyhrazené. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/ochrana-utajovanych-informaci/prumyslova-bezpecnost-osvedceni-podnikatele-certifikaty/1067-prohlaseni-podnikatele-stupen-utajeni-vyhrazene/>

POTĚŠIL, Lukáš. Nová právní úprava správního trestání, část I. *Právní prostor* [online]. 2017 [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/nova-pravni-uprava-spravniho-trestani-cast-i>

SOUČEK, Martin. UK UISK modul č. 3 - Informační věda, v rámci projektu Studium informační vědy a komunikačního managementu v evropském kontextu. *Informacniveda.cz* [online]. [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <http://www.informacniveda.cz/article.do?articleId=1130>

7.3 Zákonná úprava

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů: ZÁKON 412/2005 Sb. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/pravni-predpisy/zakon-c-412-2005/1122-uplne-zneni-zakona-c-412-2005/>

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. *Příručka pro personální agendu a odměňování zaměstnanců* [online]. 2005 [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_412_2005

7.4 Vládní nařízení

Nářízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-09-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/cs/pravni-predpisy/provadeci-pravni-predpisy/1080-narizeni-vlady-c-5222005/>

7.5 Vyhlášky

Vyhláška č. 529/2005 Sb., o administrativní bezpečnosti a o registrech utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů. *Národní bezpečnostní úřad* [online]. 2005 [cit. 2021-10-11]. Dostupné z: <https://www.nbu.cz/download/pravni-predpisy/container-nodeid-1617/529pz275sz.pdf>

8 Přílohy

8.1 Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled roku 2015	47
Tabulka 2: Přehled roku 2016	49
Tabulka 3: Přehled roku 2017	51
Tabulka 4: Přehled roku 2018	54
Tabulka 5: Přehled roku 2019	56
Tabulka 6: Přijaté a vydané žádosti osvědčení 2015–2019	59
Tabulka 7: Prověření držitelé osvědčení 2015-2019	60
Tabulka 8: Nevydaná a zrušená osvědčení 2015-2019	62

8.2 Seznam grafů

Graf 1: Přijaté a vydané žádosti osvědčení 2015–2019	60
Graf 2: Prověření držitelé osvědčení 2015-2019	61
Graf 3: Nevydaná a zrušená osvědčení 2015-2019	64

8.3 Seznam použitých zkratk

FO – fyzická osoba

PO – právnická osoba

Listina – Listina Základních práv a svobod

ČR – Česká republika

ČNB – Česká národní banka

NBÚ – Národní bezpečnostní úřad

EU – Evropská unie

ObZ – obchodní zákoník

KZ – krizový zákon

TZ – trestní zákon

ZOÚ – zákon o ochraně osobních údajů

ZOUI – zákon o ochraně utajovaných informací

ZOUS – zákon o ochraně utajovaných skutečností